

ดุษฎี 187

๑๔/๑/๓๙

สารกวีศิลป์สาทร

FINE ARTS DEPARTMENT NEWSLETTER

ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๓๗ ISSN 0857-572X

Cardet

อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

ปราสาทพนมรุ้ง เป็นโบราณสถานที่สำคัญที่มีความสวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย ตั้งอยู่บนยอดเขาพนมรุ้งในเขตตำบลตาเป็กอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งนับได้ว่าเป็นดินแดนที่มีหลักฐานร่องรอยของวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของมนุษยชาติ โดยได้ค้นพบแหล่งโบราณคดีและโบราณสถานเป็นอันมากที่แสดงถึงพัฒนาการทางสังคมที่สืบเนื่องกันมาอย่างเนิ่นนาน ในบรรดาโบราณสถานและศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับหินและอิฐ ที่เรียกกันว่าปราสาทนั้นพบมีอยู่กระจายโดยทั่วไปโดยเฉพาะในเขตอีสานตอนล่าง ปราสาทเหล่านี้เป็นศาสนสถานที่เนื่องในพุทธศาสนา ฝ่ายมหายาน และศาสนาฮินดู เพื่อเป็นที่ประดิษฐานเทวรูปเคารพของพระเป็นเจ้าของศาสนานั้นๆ การก่อสร้างด้วยวัสดุที่แข็งแกร่งทนทานทำให้มีความคงทนเหลือร่องรอยหลักฐานไว้ให้เป็นมรดกวัฒนธรรมและให้เราได้ศึกษาเข้าใจในเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีได้เป็นอย่างดี

ปราสาทหินพนมรุ้งตั้งเด่นตระหง่านอยู่บนยอดเขา คือ เทวสถานที่สูงขึ้นเป็นนิมิตหมาย พระศิวนตามคัมภีร์คิรปุราณะของศาสนาฮินดู อีก

ทั้งเป็นปราสาทบนภูเขาแห่งเดียวในประเทศไทย ที่มีขนาดใหญ่ มีผังที่สมบูรณ์และยังคงสภาพเดิมมากที่สุด ซึ่งถือว่าศาสนสถานแห่งนี้ได้เลือกทำเลการก่อสร้างได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ ตั้งแต่ทางขึ้นจากเชิงเขาที่มุ่งไปสู่ทางเดินซึ่งตัดตรงไปยังสะพานนาคราจนถึงทางขึ้นชานชาลาเล่นระดับไปจนกระทั่งถึงทางเข้า คือโคปุระ ด้านทิศตะวันออก ฟังตรงเข้าไปจนถึงองค์ปราสาทประธาน ซึ่งในห้องสำคัญเป็นที่วางศิลาฤกษ์ และประดิษฐานเทวรูปเคารพ คือ ศิวลึงค์ อันเป็นเทวรูปแทนมหาเทวะหรือศิว โดยทั่วๆ ไปศาสนสถานแบบนี้จะหันทางเข้าสำคัญไปทางทิศตะวันออกเสมอ แต่ในกรณีที่จะต้องขึ้นไปสร้างบนยอดภูเขาภูมิประเทศอันทำให้ทางเข้าสำคัญเบี่ยงเบนไปได้ตามแต่โอกาส

สิ่งก่อสร้างประกอบด้วยสถาปัตยกรรมที่ตั้งเรียงราย ตั้งแต่ลาดเชิงเขาไปถึงยอดเขา มีโบราณสถานตั้งอยู่ภายในระเบียงคดบนลานปราสาทหินจำนวน ๒ หลัง ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นศาสนสถานกลุ่มแรกที่สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ส่วนปราสาทประธานนั้นสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ นอกจากนี้ยังมีสิ่งก่อสร้างเพิ่มเติมในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ อีกด้วย

ปราสาทพนมรุ้ง ได้ถูกทอดทิ้งรกร้างมาเป็นเวลานาน ต่อมากรมศิลปากรได้บูรณะซ่อมแซมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นต้นมา ซึ่งในการบูรณะได้ใช้เทคนิคแบบสมัยใหม่ และได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ตามขั้นตอนพร้อมกับพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ เมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ที่ผ่านมา

ปัจจุบันกลุ่มโบราณสถานบนเขาพนมรุ้งได้รับการพัฒนาปรับปรุงดำเนินการให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งอย่างสมบูรณ์และสวยงามที่สุดเพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติและเป็นความภาคภูมิใจในผลงานของมนุษยชาติอีกด้วย

สารกรมศิลปากร

ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๓๗

สารบัญ

ศิลปิศ...ศิลปากร	๒
รายงานพิเศษ...การดำเนินงานอ่านจารึกปัลลิต พระบรมธาตุเจดีย์ จ.นครศรีธรรมราช	๖
จากสนาม...แหล่งโบราณคดีโมคลาน	๑๐
งานกรมศิลป์...การอนุรักษ์และพัฒนาครประวัติศาสตรพระนครศรีอยุธยา	๑๕
หนังสือที่น่าสนใจ	๒๔

สารกรมศิลปากร

เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมทั่วไปของกรมศิลปากร

ที่ปรึกษา

นายสมคิด โชติกวณิชย์
 นายนิคม มูลิกะคามะ
 นายสาโรช จารักษ์
 นายสวัสดิ์ ปิยะกาญจน์
 นางประกอบ ลากเกษร
 นายวิระ โรจน์พจนรัตน์

นายชัยรัตน์ เลิศรัตนพร
 นางสาวสาลินี ธรรมรุ่งเรือง
 นางสาวรัตนศิริ สิงหะ
 นางสาววันเพ็ญ พรเลิศวดี
 นางสาวกุลทรัพย์ อาลี

นางสาวรัตนภรณ์ มุกนนท์
 นางสาวสิริภัทร สุทธนันท์
 นางสาวพรสุรีย์ จุลประสิทธิ์พงษ์

จัดทำโดย

ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
 สำนักงานเลขานุการกรม
 กรมศิลปากร
 ถนนหน้าพระธาตุ
 กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
 โทร. ๒๒๔๒๐๕๐, ๒๒๒๐๕๓๔
 โทรสาร ๒๒๒๐๕๓๔

บรรณาธิการ อำนวยการ

นางสมลักษณ์ เจริญพจน์

ฝ่ายภาพ

นายสิงห์คม บริสุทธิ์
 นางสาวราวีณี แจ่มนาม
 นายรัชชัย รามัญ

บรรณาธิการ

นางสาลินี ชุมวรรณ

ฝ่ายศิลปกรรม

นายชาญณรงค์ คงโกคา
 นางสาวบุณชกร ยามิ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอารีพร อำนวยกิจเจริญ

ฝ่ายจัดการ

นางเพียงใจ นุตะรินทร์
 นางสุรีย์ ทยาดมกา
 นางสภามรณ ฤทธิรงค์
 นางพรรณิ ศรีตะนอง

ออกแบบปก

นายรัชชัย รามัญ

ถ่ายภาพ

ราวีณี แจ่มนาม

พิมพ์ที่

บริษัท ประชาชน จำกัด
 โทร. ๒๓๔๒๐๖๒, ๒๓๕๐๓๘๕

กองบรรณาธิการ

นายสมชาย นิเวศวิวัฒน์
 นางสาวกรรวรรค์ มณีवास

กรมศิลปากร

การรักษามรดกไทย เป็นการรักษาชาติ

ศิลปากร

สาลินี ชุ่มวรรณ

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
พระบรมราชวินิจฉัย แบบสัญลักษณ์การ
จัดการฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นาย
สัมพันธุ์ ทองสมัคร) แกลงต่อสื่อมวลชนในฐานะ
ประธานคณะกรรมการพิจารณาประกวดตราสัญลักษณ์
การจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ว่าข้อ
กำหนดของการประกวดตราสัญลักษณ์การจัดงาน
ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี คือตราสัญลักษณ์นี้
จะต้องมีความหมายเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมราชจักรี
วงศ์แสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจที่ชาวไทยได้มี
พระมหากษัตริยาธิราชผู้ทรงพระปรีชาชาญ และ
ทรงปกครองประชาชนชาวไทยในระบอบประชา-
ธิปไตย อย่างร่มเย็นเป็นสุขมาถึง ๕๐ ปี นอกจาก
นั้นตราสัญลักษณ์นี้ยังต้องแสดงให้เห็นถึง

ความเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีศิลป
วัฒนธรรมไทยที่ยิ่งใหญ่และเป็นเอกลักษณ์ คณะ
กรรมการได้เริ่มประกาศรับแบบสัญลักษณ์ดัง
กล่าวตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ๒๕๓๗ มีผู้ส่งผลงาน
เข้าประกวดทั้งสิ้น ๑๔๓ แบบ คณะกรรมการ
พิจารณาตัดสิน ซึ่งมีรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
(นายสุวิทย์ รัตมัญญิต) เป็นประธาน ได้พิจารณา
กันถึง ๒ ครั้ง และคัดเลือกแบบสัญลักษณ์ไว้ ๕
แบบ นำขึ้นทูลเกล้าฯถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย
ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯทรงเลือกแบบสัญลักษณ์
ที่นางสาววิยะดา เจริญสุข ออกแบบเป็นอันดับ ๑
และแบบของนายปรีชา จันทรเปล่ง เป็นอันดับ ๒
แบบสัญลักษณ์ของ นายอนิรุทธิ์ สุทธิเนตร นาย
ภูเบศ เพ็งจันทร์ และนายชานน ทิมเทศ เป็น
แบบที่ได้รับรางวัลชมเชย โดยทรงมีพระราษ-
กระเสทรวงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิจารณา
แก้ไขให้เหมาะสมและงดงามขึ้น ซึ่งผู้ชนะการ
ประกวดได้ดำเนินการแก้ไขตามพระราชกระแสแล้ว

ผู้ชนะการประกวดจะได้รับรางวัลเงินสด
พร้อมประกาศเกียรติคุณ อันดับที่ ๑ จะได้รับ
รางวัล เป็นเงินสด ๑๐๐,๐๐๐ บาท อันดับที่ ๒
ได้รับเงินสด ๕๐,๐๐๐ บาท รางวัลชมเชยได้รับ
เงินสดคนละ ๒๐,๐๐๐ บาท คณะกรรมการจะนำ
ผลงานของผู้ส่งประกวดทั้งหมด ๑๔๓ ชิ้น ไปจัด
แสดงนิทรรศการให้ประชาชนเข้าชมที่พิพิธภัณฑ์-

สถานแห่งชาติ หอศิลป์ ถนนเจ้าฟ้า ระหว่างวันที่ ๖- ๓๐ มกราคม ๒๕๓๗

สัญลักษณ์การจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี นี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้ประชาชน หน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานของเอกชน นำไปใช้ประดับอาคารสถานที่บ้านเรือน เพื่อถวายราชสักการะและแสดงความจงรักภักดี เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเริ่มประดับได้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๓๗ จนถึงสิ้นปี ๒๕๓๗ รวมเวลา ๒ ปี ส่วนผู้ที่มีความประสงค์จะนำสัญลักษณ์ดังกล่าวไปใช้นอกเหนือจากที่กำหนด เช่น การจัดทำสติ๊กเกอร์ ทำหนังสือ ทำของที่ระลึกจำหน่าย หรือประดับอาคารอย่างถาวร จะต้องขออนุญาตมายังคณะอนุกรรมการอนุมัติให้ใช้ตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ที่สำนักราชเลขาธิการ ซึ่งมีราชเลขาธิการเป็นประธาน

ประชาชน หน่วยงานเอกชน หรือหน่วยงานของรัฐบาล สามารถรับต้นแบบสัญลักษณ์การจัดงานฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี ได้ที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีทำเนียบรัฐบาล ตั้งแต่ต้นเดือนธันวาคม ๒๕๓๗ ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่ ๒๘๑-๗๒๒๑

รช.ศธ. สฤต สันติเมทนีดล ยำงาน กรมศิลปากรยึดหยุ่นได้

นายสฤต สันติเมทนีดล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการคนใหม่ ซึ่งเข้ามาทำหน้าที่แทนนายอดิศร เพียงเกษ เข้าเยี่ยมข้าราชการกรมศิลปากร ครั้งแรกเมื่อเช้าวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๗ และให้ข้อคิดในการบริหารงานแก่ข้าราชการระดับสูงของกรมศิลปากร

นายสฤต สันติเมทนีดล กล่าวว่าปัญหาของหน่วยงานราชการต่างๆ ก็ใกล้เคียงกันคือเรื่องกำลังคนและงบประมาณ ซึ่งถ้าเป็นหน่วยงานต่างๆ ไป ก็สามารถปรับให้สอดคล้องกับปริมาณได้ โดยการส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือมากขึ้น สำหรับกรมศิลปากรนั้น การขาดกำลังคนนับว่าเป็นปัญหาสำคัญ เพราะบุคลากรส่วนใหญ่เป็นบุคลากรเฉพาะตำแหน่ง เช่น ศิลปินช่างศิลป์ สถาปนิก นักโบราณคดี ซึ่งบุคลากรเหล่านี้มีความรู้เฉพาะด้าน และจะต้องเสริมทักษะอยู่ตลอดเวลาจนมีความชำนาญพิเศษ การสร้างบุคลากรทดแทนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องทำให้ขาดช่วง เมื่อเกษียณอายุราชการไปแล้วก็ต้องมีคนใหม่ทดแทน จะตัดขาด หรือยกเลิกไปเหมือนตำแหน่งอื่นๆ เลยไม่ได้

อย่างไรก็ตาม นายสฤต สันติเมทนีดล ได้ให้ข้อคิดแก่ข้าราชการระดับสูงของกรมศิลปากรว่าในการบริหารงานในปัจจุบัน งานบางอย่างน่าจะใช้เครื่องมือทันสมัยมาใช้ดำเนินการ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ การดำเนินงานควรจะมีการผสมผสานกันในหลายๆ สาขาวิชาการ และต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลาไม่มีการหยุดนิ่ง ที่สำคัญที่สุดคือ การบริหารงานควรจะมีการยืดหยุ่นได้พอควร โดยอยู่ในขอบข่ายที่กฎหมายกำหนด งานกรมศิลปากรนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนทั้งประเทศในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้นการยืดหยุ่นน่าจะทำได้ในระดับหนึ่งเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของคนไทย ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย

กรมศิลปากรชุดค้นแหล่งโบราณคดีเหมือน แม่เมาะ

หน่วยศิลปากรที่ ๔ จังหวัดเชียงใหม่ กรมศิลปากรร่วมกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ศึกษาและชุดค้นแหล่งโบราณคดี เหมือนแม่เกาะ จังหวัดลำปางก่อนทำเหมืองแร่หินปูนเริ่มงานแล้ว ตั้งแต่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๗

นายจิตติ บุรกรรมโกวิท รองอธิบดีกรมศิลปากร เปิดเผยว่า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้ขอความอนุเคราะห์กรมศิลปากร ดำเนินการตรวจสอบแหล่งโบราณคดี บริเวณผาซี อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง ซึ่งอยู่ในพื้นที่ทำเหมืองแร่หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมเคมี ของเหมืองแม่เกาะ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สำหรับใช้กับระบบกำจัดก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ของโรงงานไฟฟ้าแม่เมาะ เนื่องจากเกรงว่าการทำเหมืองแร่จะมีผลกระทบกระเทือนต่อแหล่งโบราณคดี ดังกล่าว กรมศิลปากร จึงได้มอบหมายให้หน่วยศิลปากรที่ ๔ จังหวัดเชียงใหม่ ไปดำเนินการตรวจสอบเป็นเบื้องต้นก่อน ซึ่งพบว่าในบริเวณผาซี นั้น เป็นที่ตั้งของแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์จำนวน ๓ แห่ง คือ ถ้าไม่มีชื่อ ถ้าเสาและถ้าผาเกลบ รวมทั้งในบริเวณแอ่งแม่เกาะ ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงไฟฟ้าพลังความร้อนแม่เกาะ และได้พบหลักฐานซากดึกดำบรรพ์ของสัตว์ที่มีอายุร่วมสมัยกับสายวิวัฒนาการในยุคแรกเริ่มของมนุษย์ หน่วยศิลปากรที่ ๔ จึงเสนอโครงการศึกษาและชุดค้นแหล่งโบราณคดีเหมือนแม่เกาะขึ้น เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงก่อนที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จะดำเนินการในขั้นต่อไป ซึ่ง

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยก็เห็นด้วยและสนับสนุนงบประมาณ เป็นเงิน ๒๓๒,๗๑๐ บาท โดยหน่วยศิลปากรที่ ๔ จังหวัดเชียงใหม่ ได้เริ่มงานการชุดดินแล้ว เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๗ และจะใช้เวลาในการชุดค้นช่วงแรกนี้ ประมาณ ๒๕ วัน

กรมศิลปากรจัดอบรมการบันทึกมรดกวัฒนธรรมด้านการแสดง การละคร และการดนตรี

นายสวัสดิ์ ปิยะกาญจน์ รองอธิบดีกรมศิลปากร ให้สัมภาษณ์ว่า ในสภาพปัจจุบันนี้การอนุรักษ์และพัฒนางานด้านการแสดง การละคร และดนตรี ของไทยเราต้องแข่งขันกับการแพร่กระจายวัฒนธรรมต่างชาติผ่านระบบการสื่อสารที่ทันสมัย นอกจากนั้น การถ่ายทอดผลงานการแสดงและสืบทอดศิลปป็นเริ่มลดน้อยลงเพราะมีอาชีพใหม่ๆ เกิดขึ้นและสามารถทำรายได้ให้มากกว่าการเป็นนาฏศิลป์ หรือดุริยางคศิลป์ ทำให้ขาดช่วงต่อของการสืบทอดได้ กรมศิลปากร ได้ตระหนักถึงปัญหานี้และเห็นว่าการแก้ไขโดยเร่งด่วนนั้นน่าจะเป็นการบันทึกผลงานศิลปะ และศิลปป็นในแขนงนาฏศิลป์ ดนตรีไทยไว้ด้วยระบบวิดิทัศน์ หรือภาพยนตร์ เพื่อนำออกเผยแพร่และเป็นต้นแบบในการสืบทอดได้ในอนาคต แต่การจะบันทึกได้อย่างมีคุณภาพสมบูรณ์ และสื่อความหมายได้ชัดเจนนั้น ผู้ผลิตจะต้องเข้าใจองค์ประกอบของนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ด้วย กรมศิลปากรจึงได้ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และศูนย์วัฒนธรรมแห่งเอเชียและแปซิฟิกเพื่อยูเนสโก ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการทำบันทึกมรดกวัฒนธรรมด้านการแสดง การละครและดนตรี ขึ้นเมื่อวันที่ ๑๒ - ๒๓

ธันวาคม ๒๕๓๗ ที่หอสมุดแห่งชาติ มีผู้เข้าอบรมทั้งสิ้น ๓๙ คน ซึ่งได้แก่ ผู้ผลิตละคร-โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เจ้าหน้าที่โสตทัศนูปกรณ์ และอาจารย์สอนด้านสื่อสารมวลชน และนิเทศศาสตร์ เป็นต้น

นายสวัสดิ์ ปิยะกาญจน์ กล่าวเพิ่มเติมว่า ในการสัมมนาครั้งนี้ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไป นักเรียน นักศึกษา และอาจารย์ที่สนใจ เข้าฟัง การบรรยายและการอภิปรายได้ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๓๗ และวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๓๗ ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ซึ่งมีหัวข้อบรรยายที่น่าสนใจ ดังนี้ **“ความสูญเสียของมรดกวัฒนธรรมด้านการแสดง การละคร และดนตรี”** **“ลักษณะของการแสดง การละคร และดนตรีของไทย ทั้งแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่”** **“วิธีการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมด้านการแสดง การละคร และดนตรี ความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชน”** และ **“สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมด้านการแสดงการละคร และดนตรีของไทย”**

นายทวีศักดิ์ เสนาณรงค์ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ประธานในพิธีได้กล่าวเปิดการอบรมว่ามรดกวัฒนธรรมด้านการแสดง การละคร และดนตรี เป็นมรดกที่มีคุณค่า เป็นเอกลักษณ์ของชาติ การได้บันทึกไว้ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยจะเป็นการช่วยสืบทอดศิลปวัฒนธรรมสาขานี้ได้อีกทางหนึ่ง

ในการอบรมครั้งนี้มีการบรรยายและอภิปรายพื้นฐานด้านการแสดง การละคร และดนตรีให้ผู้เข้าอบรมได้รับฟังเสริมความรู้ก่อนการฝึกปฏิบัติจริง

นางภัทราวดี มีชูธน ผู้ผลิตละครที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของไทย ได้กล่าวแสดงความคิดเห็นในการอภิปราย เรื่อง ความสูญเสียของมรดกวัฒน-

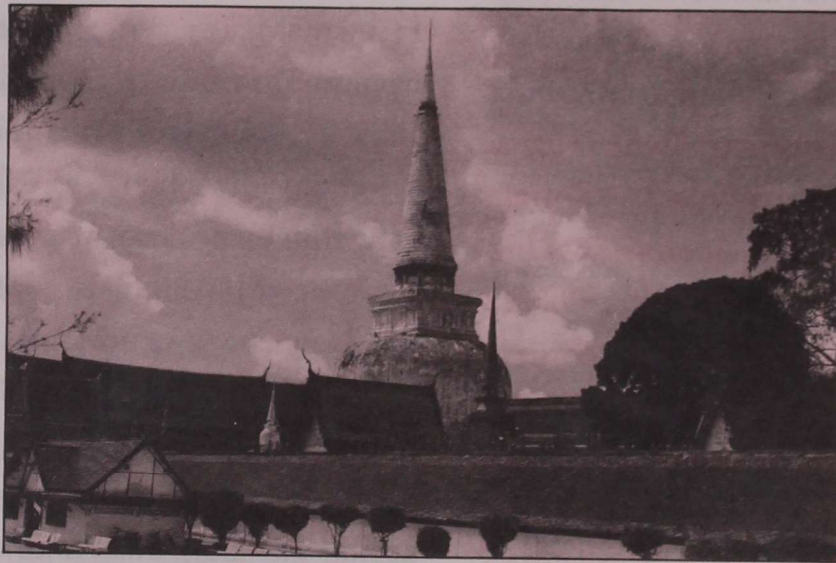

ธรรมด้านการแสดง การละคร และดนตรี ว่าในความเห็นของตนเห็นว่า ศิลปะนั้นไม่มีขอบเขต ไม่มีชาติ ไม่มีภาษา สามารถพัฒนาได้ ความสูญเสียน่าจะเกิดจากความไม่เข้าใจในสิ่งที่ได้รับมรดกตกทอดมามากกว่า หากจะอนุรักษ์ไว้ต้องมี การสืบทอดด้วยความเข้าใจ ด้วยเหตุ ด้วยผล ด้วยที่มาและความหมายที่ชัดเจน นางภัทราวดี มีชูธน ได้เน้นว่าสิ่งที่เรายังไม่ได้ทำอย่างเต็มในการสืบทอดมรดกด้านการแสดง การละคร และดนตรี คือการสอนพื้นฐานที่ถูกต้องตามหลักเหตุ และผล แล้วค่อยๆ พัฒนาให้เป็นผู้แสดงที่ดีที่สุด ในขั้นสุดท้าย ของการเป็นศิลปิน หรือแม้แต่การให้ความรู้พื้นฐานที่จะซึมซับความรู้สึกและห่วงแหนในมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติ สิ่งที่ทำอยู่ในปัจจุบัน คือ การเลียนแบบ ซึ่งผู้สืบทอดสามารถเลียนแบบได้ แต่ขาดวิญญาน ขาดความเข้าใจ ขาดความเคารพ

นางภัทราวดี ได้แบ่งศิลปะด้านการแสดง การละคร และการดนตรี ออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับดั้งเดิมศิลปะไทยแท้ตกทอดกันมา และต้องเก็บรักษาให้เหมือนแม่แบบให้มากที่สุด ระดับร่วมสมัย คือการพัฒนาศิลปะดั้งเดิมให้เข้ากับยุคสมัย ในปัจจุบัน แต่คงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และระดับการค้าซึ่งทำเพื่อการค้าอย่างเดียว แต่ละระดับก็มีสุนทรีย์เหมือนกัน และสามารถเอื้อกันและกันได้

จารึกปัลลิตอดพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช

กองหอสมุดแห่งชาติ

จารึกปัลลิตอดพระบรมธาตุเจดีย์นครศรี-
ธรรมราช พบรวมอยู่กับแผ่นทองที่หุ้มปัลลิตอด
พระบรมธาตุเจดีย์ เท่าที่พบและอ่านแปลแล้ว เป็น
จารึกแผ่นทองคำมีจำนวน ๕๒ แผ่น น้ำหนักโดย
รวม ๔๒๑๗.๖ กรัม ลักษณะเป็นทองคำแผ่นบาง
รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาด น้ำหนัก และเนื้อทอง
แต่ละแผ่นไม่เท่ากัน ที่ขอบจารึกทุกแผ่นมีรอยเย็บ
ต่อไว้ด้วยเส้นด้ายทองคำรวมเป็นผืนใหญ่ปนอยู่
กับแผ่นทองพื้นเรียบไม่มีอักษรจารึก และแผ่น
ทองเขียนด้วยเหล็กแหลมเป็นลายเส้นพระพุทธรูป
บ้าง รูปเจดีย์ทรงต่างๆ บ้าง สภาพของแผ่นทอง
โดยทั่วไปชำรุดมีรอบปะเสริมส่วนที่ขาดด้วยแผ่น
ทองขนาดต่างๆ และบางตอนก็มีรอยรูเจาะ ใช้เป็น
ที่ตกแต่งประดับดอกไม้ทอง และอัญมณี เป็นต้น

บริเวณส่วนปัลลิตอดพระบรมธาตุเจดีย์ มี
จารึกอีกแห่งหนึ่งปรากฏอยู่ที่แกนปลี ซึ่งเป็นแกน
โลหะ จุดที่พบอักษรจารึกอยู่ช่วงใต้กลีบบัวหางาย
ต่ำลงไปประมาณ ๑.๘๐ เมตร อักษรจารึกเรียง
บรรทัดโดยรอบแกนปลีนั่น ๒ บรรทัด ส่วนที่เป็น
แกนปลีโลหะนี้ ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ได้ใช้แผ่นไฟ
เบอร์กลาสหุ้มไว้โดยรอบ เพื่อเสริมความมั่นคงให้
แก่โครงสร้างยอดเจดีย์ ดังนั้น อักษรจารึกที่แกน
ปลีจึงถูกปิดทับไปด้วย คงมีหลักฐานอ่านแปลได้
จากภาพถ่าย ซึ่งนายฉลวย จารุภาณานนท์ นัก
โบราณคดี หน่วยศิลปากรที่ ๘ ได้จัดทำไว้แล้ว

กลุ่มจารึกปัลลิตอดพระบรมธาตุเจดีย์เหล่านี้
จารึกไว้ด้วยอักษรขอม และอักษรไทย โดยใช้
อักษรไทยเหมือนกันทั้ง ๒ แบบอักษร ข้อความใน

จารึกส่วนใหญ่จะบอก วัน เดือน ปี ที่ทำการซ่อมสร้างแผ่นทองหุ้มพระบรมธาตุ ระบุปริมาณน้ำหนักทองตามแบบมาตราไทยโบราณ คือ ชั่ง ตำลึง บาท สลึง เฟื้อง บอกนาม และถิ่นพำนักของผู้มีจิตศรัทธาซ่อมสร้างพร้อมกับแสดงความปรารถนา ซึ่งนิยมขอให้อานิสงส์อันเกิดจากการบริจาคทรัพย์สิ่งของถวายไว้กับพระบรมธาตุเจดีย์จะมีผลให้ได้พบพระศรีอารยย์บ้าง ให้ได้ถึงพระนิพพานบ้าง ดังตัวอย่างจารึกเลขที่ ๒ เป็นแผ่นจารึกที่มีรูปเจดีย์อยู่ตรงกลางด้านบนมีอักษรจารึกด้วยอักษรขอม ภาษาไทยจำนวน ๔ บรรทัด ด้านล่างได้ฐานเจดีย์มีจารึกอักษรไทย ภาษาไทย ๖ บรรทัด ความว่า (อักษรขอม) “ศุภมัสดุพุทธศักราชล่วงแล้ว ๒๓๗๗ พระวัสสา” (อักษรไทย) “วัน ๓ ๑๐ ๕ ค่ำ ปี มะแมสัพทก สมภารไสวัดหน้าพระลานเอาทองขึ้นหุ้มพระบรมธาตุเจ้าขอให้สำเร็จนิพพาน”

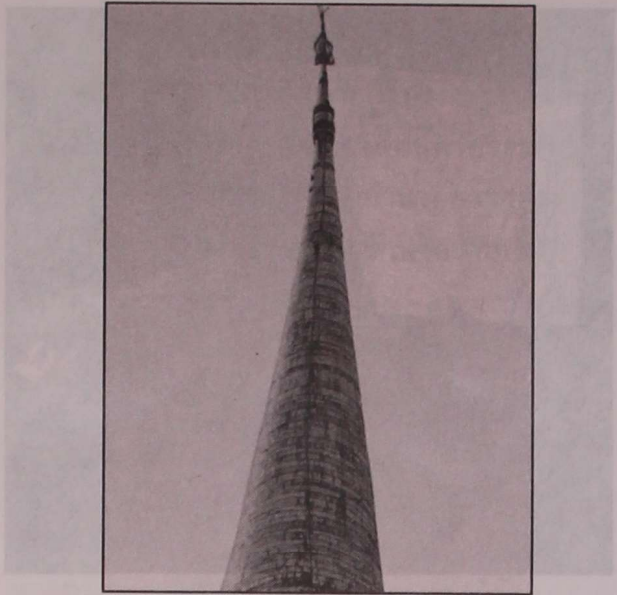
ตามหลักฐานที่ปรากฏในตำนาน^(๑) ทำให้ทราบว่าการบูรณะพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช เดิมชื่อวัดพระบรมธาตุ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ พื้นที่ใช้สอยในวัดเมื่อสมัยแรกสร้างจนถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงในสมัยรัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กำหนดให้บริเวณวัดพระมหาธาตุฯ เป็นเขตพุทธาวาสไม่มีพระสงฆ์อาศัยอยู่ประจำในวัดและได้ตั้งเขตสังฆาวาสขึ้นรอบองค์พระบรมธาตุทั้ง ๔ ทิศ ได้แก่

ทิศเหนือ มีวัดพระเดิม วัดมิ่งคุณ และวัดโรงช้าง

ทิศใต้ มีวัดหน้าพระลาน วัดโคกธาตุ วัดท้าวโคตร วัดศพ วัดไฟไหม้ และวัดชายน้ำ

ทิศตะวันออก มีวัดดิงดง วัดธรรมาวดี วัดสิงห์ วัดสระเรียง วัดหน้าพระบรมธาตุและวัดหน้าธาตุ

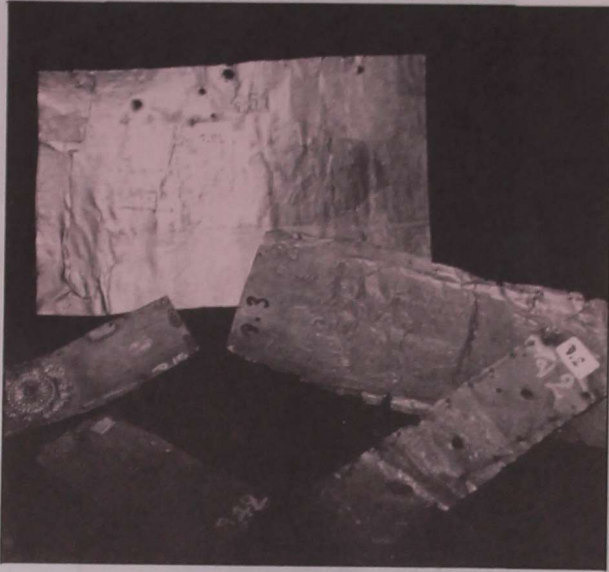
ทิศตะวันตก มีวัดพระนคร วัดแม่ชี และวัดชลเนนิย

ปัจจุบันนี้วัดต่างๆ ที่อยู่โดยรอบองค์พระบรมธาตุทั้ง ๔ ทิศได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว ที่เป็นวัดร้างคือวัดโรงช้าง วัดดิงดง วัดธรรมาวดี วัดสิงห์ และวัดแม่ชี ส่วนที่ยุบไปรวมกับวัดอื่นก็มีได้แก่ วัดพระเดิม และวัดมิ่งคุณรวมเป็นวัดเดียวกับวัดพระมหาธาตุฯ วัดศพ และวัดไฟไหม้รวมเป็นวัดเดียวกับวัดท้าวโคตร และวัดหน้าธาตุรวมเป็นวัดเดียวกับวัดหน้าพระบรมธาตุ

นอกจากนี้ยังมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ดูแลปฏิบัติองค์พระบรมธาตุอีก ๔ คณะ แต่ละคณะรับผิดชอบประจำอยู่ในทิศต่างๆ คือ คณะกาเดิม อยู่ทิศเหนือ คณะการาม อยู่ทิศใต้ คณะกาแก้ว อยู่ทิศตะวันออก คณะกาชาด อยู่ทิศตะวันตก จนถึงรัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์โปรดฯ ให้ตั้งพระสงฆ์คณะต่างๆ มีตำแหน่งเป็นพระครู โดยมีพระครูเหมเจตยานุรักษ์เป็นหัวหน้าคณะ และมีผู้ช่วยอีก ๔ รูป คือ พระครูกาเดิม พระครูการาม พระครูกาแก้ว และพระครูกาชาด ตำแหน่งพระครูทั้ง ๔ นี้ ยังคงจำพรรษาอยู่ในวัดเดิมของตนตามทิศทั้ง ๔ โดยมีหน้าที่ดูแลรักษาพระบรมธาตุร่วมกัน

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรม

ขุนลพบุรีราเมศวร์ เมื่อครั้งยังทรงดำรงตำแหน่งอุปราชมณฑลพิษณุโลก นิมนต์พระสงฆ์จากวัดเพชรจริกซึ่งมีพระครูวินัยธร (นุ่น) เป็นหัวหน้าให้มาจำพรรษาดูแลรักษาวัด และพระราชทานนามใหม่ว่า วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นับแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบันจึงมีพระสงฆ์อยู่ประจำในวัดตลอดมา

อย่างไรก็ดี จารึกที่ปรากฏอยู่บนแผ่นทองหุ้มปลียอดพระบรมธาตุเป็นหลักฐานที่เห็นได้ชัดว่าพระบรมธาตุแห่งนี้มีการนำแผ่นทองขึ้นไปหุ้มเป็นพุทธบูชาหลายคราว และปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่องสืบมาตักกราชที่ปรากฏในจารึกเก่าที่สุด พ.ศ. ๒๑๕๕ อยู่ในสมัยอยุธยา ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ สังเกตได้ว่าแผ่นจารึกที่มีตักกราชเก่ากว่าส่วนใหญ่จะอยู่ในตำแหน่งที่สูงขึ้นไปใกล้ยอดพระธาตุมากกว่าจารึกแผ่นที่มีตักกราชในสมัยหลังต่อมา แต่การเรียงลำดับตามตักกราชดังกล่าวไม่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอทุกแผ่นจะมีบ้างในส่วนน้อยที่สลับตำแหน่งกัน ซึ่งทำให้พิจารณาได้ว่าแผ่นทองคำที่นำขึ้นไปหุ้มพระบรมธาตุ นั้นมีการซ่อมสร้างเพิ่มเติมเป็นระยะทุกยุคทุกสมัยอย่างไม่ขาดตอน นับจากปีที่ปรากฏตักกราชใน พ.ศ. ๒๑๕๕ เป็นต้นมา มีตักกราชปรากฏในจารึกรวม ๑๙ แผ่นเรียงตามลำดับตักกราชได้ดังนี้

๑. พุทธศักราช ๒๑๕๕ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๔๘
๒. พุทธศักราช ๒๑๕๕ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๔๙ และ จ. ๕๑

๓. พุทธศักราช ๒๑๕๐ คือ จารึกที่แกนปลี ได้กลับบัวหงาย

๔. พุทธศักราช ๒๑๕๒ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๔๖
๕. พุทธศักราช ๒๒๑๑ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๓๘
๖. พุทธศักราช ๒๒๑๓ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๔๑
๗. พุทธศักราช ๒๒๒๕ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๒๓
๘. พุทธศักราช ๒๒๓๐ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๑๘
๙. พุทธศักราช ๒๒๓๕ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๔๕
๑๐. พุทธศักราช ๒๒๔๒ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๒๘
๑๑. พุทธศักราช ๒๒๔๓ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๒๕
๑๒. พุทธศักราช ๒๒๔๗ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๑๑
๑๓. พุทธศักราช ๒๒๕๐ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๔๔
๑๔. พุทธศักราช ๒๓๒๑ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๑๕
๑๕. พุทธศักราช ๒๓๗๗ คือ จารึกแผ่นทอง จ. ๒,

จ. ๕, จ. ๔๕ และ จ. ๕๒

ข้อความในจารึกที่แกนปลีได้กลับบัวหงายเป็นหลักฐานทำให้ทราบชัดว่ายอดพระบรมธาตุแห่งนี้เคยชำรุดหักลง และได้มีการซ่อมสร้างขึ้นใหม่ในปีพุทธศักราช ๒๑๕๐ ดังความในจารึกต่อไปนี้ “พุทธศักราชได้สองพันร้อยเก้าสิบพระพรรษาเศษได้สี่วัน เมื่อยอดพระเจ้าหัก วันจันทร์ เดือนหก แรมสี่ค่ำปีมะเมีย เพลาชายแล้วสองยาม สร้างตรลบหูกู้ยอดพระเจ้าหันแล เมื่อได้ทำการนั้นเดือนสิบ วันศุกร์ เปลาเข้าขึ้นถึงสิบชั้นเป็นสุดเอย” เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวในจารึกโดยเฉพาะส่วนที่ปรากฏนาม และถิ่นพำนักของผู้มีส่วนในกิจกรรมการซ่อมสร้างพระบรมธาตุเจดีย์แล้ว จะเห็นได้ว่าพระบรมธาตุเจดีย์แห่งนี้เป็นที่เคารพสักการบูชาของบุคคลทุกระดับมีตั้งแต่ชนชั้นสูง ชนชั้นปกครอง พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และชาวบ้านธรรมดาทั่วไป ตลอดระยะเวลาอันยาวนานเฉพาะเท่าที่ปรากฏตักกราชในจารึกก็นานถึง ๓๘๒ ปีมาแล้ว พระบรมธาตุเจดีย์แห่งนี้ก็ยังคงเป็นศูนย์รวมความเชื่อถือศรัทธาตลอดมา

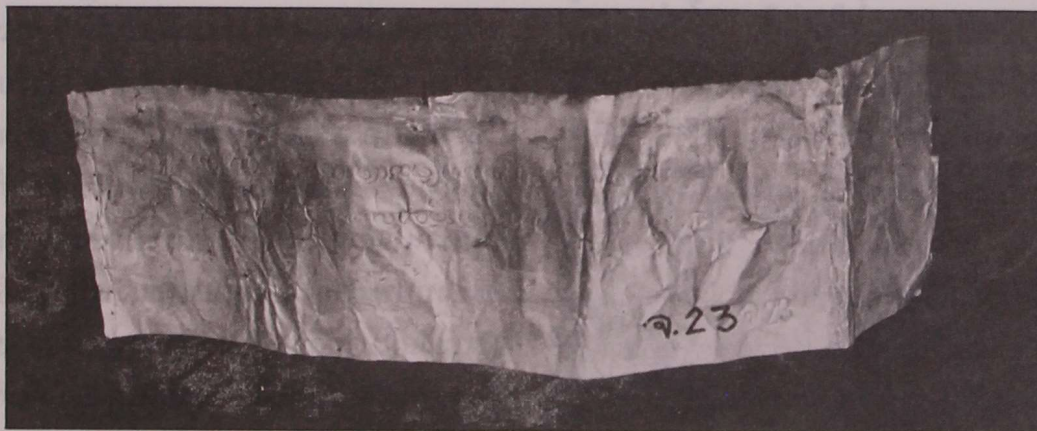
อย่างไม่ขาดตอน กาลเวลาที่ผ่านมามองค์พระบรมธาตุเจดีย์ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์โดยตลอด นับแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ เป็นวัดที่มีการใช้งานได้รับการทำนุบำรุงอย่างต่อเนื่อง และเมื่อมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ก็มีการบันทึกจดจารึกไว้เป็นหลักฐานเป็นเครื่องแสดงความเชื่อมั่นอย่างมั่นคงในพระพุทธศาสนา เป็นความภาคภูมิใจของชาวไทยที่มีพุทธสถานมีความเป็นมายิ่งใหญ่ยั่งยืนนานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และสืบต่อไปในอนาคต

การดำเนินงานอ่านแปลจารึก

การดำเนินงานอ่านแปลจารึกเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากไม่สามารถเคลื่อนย้ายจารึกออกจากพื้นที่ได้ กรมศิลปากรจึงมอบหมายให้ผู้เชี่ยวชาญจากกองหอสมุดแห่งชาติ ๒ คน คือนางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์ และนายเทิม มีเต็ม เดินทางไปอ่านจารึกที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีเวลาทำงานจำกัด อีกทั้งจารึกแผ่นทองคำเหล่านี้เป็นวัตถุมีค่าสูงอยู่ในสภาพชำรุด เส้นอักษรจารึกไว้มาก เมื่อกระทบแสงไฟจะเกิดแสงสะท้อนเป็นเงา ผู้ปฏิบัติงานต้องใช้ความพยายามและระมัดระวังเป็นพิเศษ

นอกจากนั้นยังต้องปฏิบัติตามระบบการรักษาความปลอดภัยของกองงานเฉพาะกิจบูรณะปฏิสังขรณ์ปถุมทอทองคำพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ซึ่งนายณวัฒน์ สมพันธ์ เป็นผู้อำนวยการกองงาน โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ ๕ คน รักษาความปลอดภัยตลอดเวลา ระหว่างวันที่ ๑๒-๑๖ กรกฎาคม ๒๕๓๗ เวลา ๘.๓๐-๑๖.๓๐ น. โดยทุกวันตอนเช้าและเย็น เจ้าหน้าที่จะนำไปห้องนิรภัยเพื่อรับและส่งคืนจารึกแผ่นทองทั้ง ๕๒ แผ่น ซึ่งจัดอยู่ในถุง ๖ ถุง บรรจุในหีบใส่กุญแจ เมื่อนำหีบจารึกออกและเข้าเก็บในห้องนิรภัย ต้องเปิดกุญแจตรวจสอบสภาพแผ่นจารึก ชั่งน้ำหนักเพื่อตรวจสอบ และบันทึกหลักฐานไว้ทุกครั้ง และขณะอ่านจารึกเมื่อหยิบแผ่นจารึกออกจากถุง และเก็บใส่ถุงเจ้าหน้าที่จะต้องบันทึกเลขที่จารึกและเวลาที่หยิบจารึกเหล่านั้นไว้ด้วย

เนื่องจากมีเวลาปฏิบัติงานที่จังหวัดนครศรีธรรมราชเพียง ๕ วัน การดำเนินงานอ่านจารึกในเบื้องต้นจึงทำได้เพียงคัดจำลองรูปอักษรจารึกไว้เพื่อให้ได้หลักฐานข้อความในจารึกต่อจากนั้นจึงได้ดำเนินการอ่านแปล โดยจัดเรียงตามลำดับศักราชที่ปรากฏในจารึกเริ่มตั้งแต่พุทธศักราช ๒๑๕๕ เป็นลำดับไป

*พระธรรมรัตโนภาส. ประวัติและตำนานวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช, โรงพิมพ์ทวีการพิมพ์, ๒๕๓๖. หน้า ๑ - ๓.

แหล่งโบราณคดีโมคลาน

หน่วยศิลปากรที่ ๘ นครศรีธรรมราช

บทนำ

โครงการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถาน โมคลาน ดำเนินงานโดยหน่วยศิลปากรที่ ๘ นครศรีธรรมราช เป็นโครงการเฉพาะกิจ ตั้งขึ้น เพราะผลของการประชุมเชิงวิชาการระดับภูมิภาค เกี่ยวกับอาณาจักร “ศรีวิชัย” ในประเทศไทย ระหว่างวันที่ ๒๘ มีนาคม - ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖ จัดโดยโครงการโบราณคดี และวิจิตรศิลป์ ขององค์การรัฐมนตรีแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SPAFA) ผลการประชุมได้สาระสำคัญเกี่ยวกับ แหล่งอารยธรรมของชุมชนโบราณ ในจังหวัด นครศรีธรรมราช ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เฉพาะ ๓ อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอท่าศาลา และ อำเภอสิชล ต่อมามีการสำรวจ และศึกษาข้อมูล เบื้องต้น โดยคณะกรรมการได้แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ หลายสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จากหน่วยงานราชการ ดำเนินงาน พบว่าในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช มีโบราณสถานที่สำคัญต่อประวัติศาสตร์ และโบราณคดี อย่างยิ่งยวด จึงได้จัดทำโครงการขึ้น

แหล่งโบราณคดีโมคลาน นับเป็นแหล่ง หนึ่งในหลายๆ แหล่งที่โครงการฯ ได้ทำการสำรวจ ศึกษาวิจัยอย่างละเอียดพบว่า โบราณสถานที่สำคัญ กำลังอยู่ในภาวะที่เสื่อมโทรมต่อการหมดสภาพ ยิ่งไปกว่านั้น กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียน เป็นโบราณสถานของชาติ ประกาศในราชกิจจา-

นุเบกษาเล่ม ๙๒ ตอนที่ ๑๓๖ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ โดยมีโบราณสถานที่สำคัญ คือ

๑. เนินซากโบราณสถานเก่า เนื้อที่ ๒ ไร่ ๒ งาน ๓๖.๕๐ ตารางวา

๒. สระน้ำโบราณ เนื้อที่ ๒ ไร่ ๒ งาน รวมเนื้อที่ ๓ ไร่ ๓ งาน ๓๖.๕๐ ตารางวา (ดูแผนผังโบราณสถานวัดโมคลาน ฉบับคัดลอก)

ความสำคัญของแหล่งโบราณคดีโมคลาน ยังปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะ (Oral literature) เล่าสืบทอดกันมาแต่โบราณกาลว่า “ตั้งดินตั้งฟ้า ตั้งหญ้าเข้ดมอน โมคลานตั้งก่อนเมืองคอนตั้ง หลัง ข้างหน้าพระยัง ข้างหลังโพธิ์มี เจ็ดเจดีย์ เก้าทวาร สีเลนจัดดูบาท” บทกลอนดังกล่าว แสดงชัดแจ้งถึงข้อความ อันสะท้อนให้เห็นความ สำคัญของแหล่ง และเป็นหลักฐานที่สนับสนุน ความเป็นประวัติศาสตร์และโบราณคดีอีกแขนงหนึ่ง

หน่วยศิลปากรที่ ๘ นครศรีธรรมราช จึง ได้จัดทำโครงการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถาน โมคลาน เสนอเพื่อขอจัดสรรเงินงบประมาณอย่าง เร่งด่วน และได้รับเงินงบประมาณเพื่อดำเนินการ ในปีงบประมาณ ๒๕๓๓ เป็นเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท (สามแสนบาทถ้วน) ปีงบประมาณ ๒๕๓๔ เป็นเงิน ๒๙๐,๐๐๐ บาท (สองแสนเก้าหมื่นบาทถ้วน) และปีงบประมาณ ๒๕๓๖ เป็นเงิน ๘๐๐,๐๐๐ บาท (แปดแสนบาทถ้วน)

แหล่งโบราณคดีโมคลาน

ที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์

แหล่งโบราณคดีโมคลาน ตั้งอยู่บริเวณที่ปัจจุบันเรียกว่า “วัดโมคลาน” อยู่ในเขตบ้านยิง (หมู่ที่ ๙ ตำบลห้วยตะพาน) และบ้านโมคลาน (หมู่ที่ ๑๐ - ๑๑ ตำบลโมคลาน) อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยตั้งอยู่บนแนวลำน้ำคลองปากพวยซึ่งมีต้นน้ำอยู่ที่เขาหลวง อันเป็นเทือกเขาที่ใหญ่ที่สุดในเขตนครศรีธรรมราช ไหลผ่านที่ราบในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชลงสู่ทะเลที่ปากน้ำปากพวย ตรงบริเวณเขตแดนอำเภอท่าศาลาและอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

อำเภอท่าศาลา

ท่าศาลา เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ประมาณ ๑,๑๘๐.๑๕ ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย ๑๑ ตำบล คือ ท่าศาลา กะหรอ กล้วย ท่าขึ้น หัวตะพาน สระแก้ว โมคลาน นบพิตำ ไทรบุรี ดอนตะโก และตะลิ่งชัน

อาณาเขตมีดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอลิขิต และอำเภอกาญจนดิษฐ์

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมือง และอำเภอพรหมคีรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับชายทะเล(อ่าวไทย)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอนาสาร

ลักษณะภูมิประเทศ แบ่งได้ ๓ ส่วน คือ

๑. บริเวณปากพวย และเนินสันทรายฝั่งทะเลอ่าวไทยมีลักษณะเป็นดินปนทรายและดินตะกอน เกิดจากการทับถมของทรายชายฝั่งทะเลและโคลนเลน บางส่วนเป็นลุ่มน้ำขัง

๒. บริเวณที่ราบตอนกลาง เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอ พื้นที่เป็นดินเหนียวปนทราย บางแห่งเป็นลุ่ม

๓. บริเวณที่ราบสูงและภูเขาด้านทิศตะวันตกของอำเภอพื้นที่เป็นที่สูงมีภูเขาสลับซับซ้อน

ลำน้ำสำคัญมี ๕ สาย ไหลจากเทือกเขานครศรีธรรมราชลงสู่อ่าวไทย ได้แก่ คลองกลาย คลองท่าเปรง คลองท่าพุด คลองชุมขลิงและคลองในเขียว

ประชากรของอำเภอท่าศาลา นับถือศาสนาพุทธ ๘๓.๒๘% ศาสนาอิสลาม ๑๖.๗๒% มีวัดที่พระภิกษุจำพรรษาและวัดร้างรวม ๙๗ วัด มัสยิด ๑๔ แห่ง

อาชีพสำคัญของประชากร ทำนา ๓๘% ทำสวนยางพารา ๒๑% ทำการประมง ๗% ทำสวนมะพร้าว ๒% ที่เหลือก็ประกอบอาชีพค้าขาย รับราชการ และรับจ้างอื่นๆ

สถานที่ท่องเที่ยว มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย โดยเฉพาะในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ตำบลนบพิตำ มีน้ำตกสวยงาม เช่น น้ำตกกรุงชิง น้ำตกฝนแสนหา น้ำตกยอดเหลียง มีชายทะเล หาดสระบัว หาดสนอ่อน

จากการสำรวจพบว่า บริเวณอำเภอกำแพงแสนมีแหล่งโบราณคดีหนาแน่นถึง ๔ ตำบล คือ ตำบลไทรบุรี ตำบลกลาย ตำบลโมคลาน และตำบลกรูชิง ซึ่งในเขตนี้มีคลองสำคัญหลายสาย จึงเป็นแหล่งเพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ พื้นที่สองฟากฝั่งลำคลองที่พอร่องรอยชุมชนโบราณหนาแน่น คือ คลองกลายและคลองปากพยิง พบโบราณสถาน โบราณวัตถุจำนวนมากทั้งที่เป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ในหลายพื้นที่ เช่น เครื่องมือหินขัด เศษภาชนะดินเผา ชิ้นส่วนหม้อสามขา พบที่บ้านปากกลาย ตำบลกรูชิง ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม ศิวลึงค์และแท่นหิน พบที่บ้านโมคลาน ตำบลโมคลาน พระพิมพ์ดินเผา พบที่วัดนางตรา บ้านนางตรา ตำบลท่าศาลา พระพิมพ์ดินเผา พระพุทธรูปปูนปั้น สมัยทวารวดี พบที่วัดมเหยงคณ์ (ร้าง) ตำบลกะหรอ ศิวลึงค์หินและพระพิมพ์เนศวรสัมฤทธิ์ พบที่วัดดอนไทร บ้านดอนไทร ทราบเขตสถานก่อด้วยอิฐเนื่องในศาสนาพราหมณ์ พบที่วัดดุมปัง (ร้าง) ตำบลไทรบุรี เป็นต้น

ที่ราบลอนลูกคลื่นบริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ด้านทิศตะวันออกของจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นที่ราบที่เกิดจากสันทรายขนาดใหญ่และเล็กเป็นคลื่นทอดยาวจากทิศเหนือ-ใต้ ตามแนวเขตอำเภอสีชล-อำเภอท่าศาลา-อำเภอเมือง-จรดอำเภอเชียรใหญ่ แนวสันทรายดังกล่าวจะมีแนวเทือกเขานครศรีธรรมราช ด้านทิศตะวันตกกั้นไว้ ดังนั้น ที่ราบลอนลูกคลื่นจึงอยู่ระหว่างเทือกเขาและชายฝั่งทะเลขนานไปทั้งสองด้านพื้นที่ทั่วบริเวณจึงมีความอุดมสมบูรณ์ เพราะเทือกเขานครศรีธรรมราชเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำหลายสายที่ไหลผ่านลงที่ราบแล้วลงสู่ทะเล ทำให้เกิดที่ราบลุ่มตามแนวสันทราย เพราะอิทธิพลของตะกอนลำน้ำและยังทำให้พื้นที่อุดมไปด้วยแร่ธาตุต่างๆเหมาะแก่การทำกสิกรรมและเกษตรกรรมอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ ชุมชนโบราณแห่งโมคลาน จึงได้เลือกพื้นที่

บริเวณบ้านโมคลาน ซึ่งเป็นแนวสันทรายห่างจากแนวฝั่งทะเล ประมาณ ๓ กิโลเมตร และลำน้ำปากพยิงไหลผ่าน เป็นที่ตั้งหลักแหล่งชุมชนด้วยเหตุดังกล่าวมาแล้ว

ประวัติการศึกษาแหล่งโบราณคดีโมคลาน

แหล่งโบราณคดีโมคลานอยู่ในการรับรู้ของชาวนครศรีธรรมราชมาเป็นเวลานานาน ดังจะเห็นได้จากกระทู้คำกลอนโบราณที่ว่า “ตั้งดินตั้งฟ้า ตั้งหญ้าเข็ดมอน โมคลานตั้งก่อน เมืองคอนตั้งหลัง” อันเป็นกระทู้ที่มีการบอกเล่าด้วยปากต่อปากกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนท้องถิ่น เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาอันเก่าแก่ของแหล่งโบราณคดีแห่งนี้

อย่างไรก็ตาม การค้นพบอย่างเป็นทางการของแหล่งโบราณคดีโมคลาน ได้รับการบันทึกว่ามีการค้นพบเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๗ โดยนายจาง สุวพันธ์ ซึ่งเดินทางเข้ามาเห็นสภาพของโบราณสถานแห่งนี้ ในขณะที่สภาพโดยทั่วไปของบริเวณนี้ยังเป็นป่าทึบ ไม่มีถนนตัดผ่าน

พ.ศ. ๒๔๗๘ ทางราชการมีคำสั่งให้นายกุเรอ กุเปีย กำนันตำบลโมคลาน เข้าสำรวจจริงวัดบริเวณโบราณสถานแห่งนี้ แต่เนื่องจากกำนันเป็นชาวไทยมุสลิม ไม่รู้ภาษาไทย จึงต้องให้นายจาง สุวพันธ์ เป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว โดยมีตัวกำนันเป็นผู้ช่วย (สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหา-

วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, ๒๕๒๙)

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ เอช.เอช.อี.ลูฟส์ (H.H.E. Loofs) ในนามโครงการสำรวจทางโบราณคดีไทย-อังกฤษได้เข้าสำรวจในเขตแหล่งโบราณคดีโมคลาน และได้ระบุถึงการพบแนวหลักหิน ซึ่งพบในบริเวณแหล่งโบราณคดีหลายแนว แต่ละแนวปักหลักหินเป็นแนวตรง ประกอบด้วยหลักหินจำนวนมากปักเป็นระยะห่างเท่าๆ กัน หลักหินแนวแรกกับแนวสุดท้ายอยู่ห่างกันประมาณ ๔๐๐ เมตร (ปัจจุบันหลักหินแนวนอกถูกทำลายไปหมดแล้วจากการบุกรุกจับจองที่ดินทำกินของชาวบ้านบริเวณนี้) และให้ความเห็นว่าหลักหินบางหลักมีลักษณะเหมือนที่พบที่ลอรี กาจาร์ ในมะละกา และกัวลา มิสาร์ ในรัฐเนกรีเซเนบิลัน ประเทศมาเลเซีย โดยสันนิษฐานว่าการตั้งแนวเสาหินดังกล่าว น่าจะมีขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ โดยนำเสาหินที่ซึ่งเป็นโบราณวัตถุและชิ้นส่วนโบราณสถานในศาสนาฮินดูมาใช้เป็นเขตสังฆกรรมตามคตินิยมในพุทธศาสนา (Loofs, H.H.E., 1977)

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๗ นายประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ หัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๘ ในสมัยนั้นเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนโบราณสถานสิชล-ท่าศาลา โดยตีพิมพ์บทความเรื่อง “ของดีเมืองนครศรีธรรมราช” (วารสารโบราณคดี ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๕) และหนังสือเรื่อง “โบราณวัตถุสถานในภาคใต้ตอนเหนือรวม ๗ จังหวัด” (กรมศิลปากร, ๒๕๑๗) โดยตั้งข้อสันนิษฐานว่าแหล่งโบราณคดีโมคลานมีอายุในสมัยศรีวิชัยหรือเก่ากว่านั้น

พ.ศ. ๒๕๑๘ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนแหล่งโบราณคดีโมคลาน อันได้แก่บริเวณวัดโมคลานในปัจจุบันเป็นโบราณสถานของชาติ โดยมีโบราณสถานสำคัญ คือ สระน้ำโบราณ เนื้อที่ประมาณ ๑ ไร่ ๑ งาน และเนินซากโบราณสถาน เนื้อที่ประมาณ ๒ ไร่ ๒ งาน ๓๖.๕๐ ตารางวา

รวมเนื้อที่ทั้งสิ้น ๓ ไร่ ๓ งาน ๓๖.๕๐ ตารางวา โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๒ ตอนที่ ๑๓๖ ลงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๑๘

พ.ศ. ๒๕๒๑ รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เสนอบทความเรื่อง “ชุมชนโบราณในภาคใต้” ในการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช (และต่อมานำเสนอบทความ “A Survey of Ancient Settlement in Southern Thailand” ในที่ประชุมสปาฟา (SPAFA) ที่ประเทศอินโดนีเซีย ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕) โดยกล่าวว่าชุมชนโบราณโมคลานพบว่ามีร่องรอยของศาสนสถานที่ทำด้วยอิฐ ซึ่งน่าจะเป็นฐานของสถูป ทั้งยังพบแนวเสาหินในวัฒนธรรมหินใหญ่ แต่ลวดลายสลักเป็นเสาหินคล้ายกับลวดลายสถาปัตยกรรมในพุทธสถานที่อนุราชปุระ ประเทศศรีลังกา นอกจากนั้นยังพบพระพิมพ์หลายรูปแบบที่แสดงถึงการติดต่อกับวัฒนธรรมกับลังกา

พ.ศ. ๒๕๒๕ ถึง ๒๕๒๗ นายปรีชา นุ่นสุข อาจารย์วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช เสนอบทความเรื่อง “ชุมชนโบราณโมคลาน” ในการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๓ โดยเชื่อว่าโบราณวัตถุสถานที่นี้ได้รับอิทธิพลทางศิลปกรรมจากอินเดียตอนใต้ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ และเชื่อว่าโบราณสถานที่โมคลานน่าจะเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย (สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, ๒๕๒๙)

พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๒๙ นายนิติ แสงวันดี และคณะในนามคณะกรรมการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น (การศึกษาวิจัยด้านโบราณคดี) เพื่อวางแผนพัฒนาแหล่งโบราณสถานเมืองนครศรีธรรมราช ได้ทำการสำรวจและขุดตรวจแหล่งโบราณคดีหลายแห่งในเขตอำเภอสิชล-ท่าศาลา พบว่า แม้จะพบร่องรอยของโบราณสถานเป็นจำนวนมากในพื้นที่แถบ

นี้ก็ตาม แต่ไม่พบร่องรอยของการอยู่อาศัยที่เกาะกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของชุมชนโบราณในแถบนี้เลย แต่ก็อาจกล่าวได้ว่า พื้นที่แถบนี้เป็นเขตสะสมของกลุ่มชนโบราณที่มีการติดต่อกันอยู่ตลอดเวลาในสมัยโบราณทั้งในทางบกและทางน้ำ โดยมีบริเวณพื้นที่แหล่งโบราณคดีโมคลานเป็นจุดที่สำคัญจุดหนึ่ง (นิติ แสงวันฉวี และคณะ, รายงานการขุดตรวจแหล่งโบราณคดีในเขตตำบลเทพราช ตำบลฉลอง ตำบลพังงา อำเภอสหัส จังหวัดนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๗ และแนวความคิดโดยสังเขปเกี่ยวกับภาคใต้ในอดีต : อนุรักษมรดกไทยในเมืองนคร ๒๙, ๒๕๒๙)

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓, ๒๕๓๕ และ ๒๕๓๖ หน่วยศิลปากรที่ ๘ นครศรีธรรมราช ได้รับงบประมาณเพื่อทำการขุดแต่งศึกษา วิเคราะห์และบูรณะ เพื่อเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญแหล่งหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราชต่อไป

การศึกษาแหล่งโบราณคดีใกล้เคียง

ในขณะที่ทำการขุดแต่งโบราณสถานโมคลาน (๒๕๓๕) นั้น คณะทำงานฯ ก็ได้ทำการสำรวจค้นหาแหล่งชุมชนโบราณในบริเวณใกล้เคียงกับโบราณสถาน เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม ได้พบร่องรอยของแหล่งโบราณคดี ๓ แห่ง ได้แก่ บริเวณสุสาน

ปาลิมอเจ๊ะเต๊ะ บริเวณบ้านดุกและบริเวณทุ่งน้ำเค็ม ซึ่งต่างก็อยู่ในรัศมี ๒-๓ กิโลเมตร จากตัวโบราณสถานโมคลาน

สุสานปาลิมอเจ๊ะเต๊ะ (บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา)

ตั้งอยู่ห่างออกจากโบราณสถานโมคลานมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร อยู่ทางฝั่งตะวันตกของคลองอู่ตะเภา เป็นบริเวณที่เชื่อกันว่าเป็นที่ฝังศพของ “ปาลิมอเจ๊ะเต๊ะ” ซึ่งเป็นต้นสายสกุลของพวกมุสลิมที่มาตั้งรกรากอยู่ในบริเวณนี้ (ประมาณว่าในราวยุคราชอาณาจักรรัตนโกสินทร์ตอนต้น) กล่าวกันว่าเป็นแม่ทัพคนหนึ่งของเจ้าพระยาหนคร ปัจจุบันเป็นบริเวณที่สักการะของชาวไทยมุสลิมในบริเวณใกล้เคียงซึ่งเดิมอพยพมาจากไทรบุรี กลันตัน และตรังกานู นอกจากนั้นทุกปียังมีลูกหลานผู้สืบสายสกุลของปาลิมอเจ๊ะเต๊ะซึ่งยังมีชีวิตอยู่ในแถบรัฐยะโฮร์ ประเทศมาเลเซีย ก็ยังเดินทางมาทำการสักการะสุสาน จากการสำรวจพบโบราณวัตถุปลายชนิดนอกเหนือจากเครื่องถ้วยเคลือบของจีนและยุโรปแล้วยังพบเศษภาชนะดินเผาอื่นๆ เช่น เศษภาชนะดินเผาเนื้อหยาบอีกด้วย

วัดดุก (ร้าง) (บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา)

ตั้งอยู่ห่างจากโบราณสถานโมคลานมาทางทิศเหนือเป็นระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร เป็นพื้นที่ลุ่มอยู่ตรงบริเวณที่คลองบึง และคลองไต่ะแอ้ง ไหลมาพบกัน จากการสำรวจพบโบราณวัตถุจำพวกเศษภาชนะดินเผาย่อยตามผิวดินหนาแน่น

ทุ่งน้ำเค็ม (บ้านหมูที่ ๑๒ ตำบลโมคลาน อำเภอกำแพงแสน)

ตั้งอยู่ห่างจากโบราณสถานโมคลานไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม อยู่ระหว่างคลองไต่ะแอ้ง ทางด้านตะวันตก และคลองอยู่ตะเภา ทางด้านตะวันออก บริเวณพื้นที่แถบนี้มีการพบโบราณวัตถุ โดยเฉพาะที่สำคัญมากได้แก่ การขุดพบเหรียญกษาปณ์แบบพูนัน (มีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ ๖-๑๒) บรรจุอยู่ในไห รวมจำนวน ๑๕๐ เหรียญ โดยชาวบ้านขุดพบในระดับลึกประมาณ ๑.๕ เมตร ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ และต่อมา มีผู้พบเพิ่มเติมอีกในบริเวณนี้หลายเหรียญ เหรียญกษาปณ์นี้ด้านหนึ่งมีลวดลายคล้ายพระอาทิตย์ขึ้น หรือพระจันทร์เสี้ยว (โกรสิแยร์ (G. Groslier) ว่าเป็นรูปดอกบัว) ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นรูปคล้ายครุฑยุดนาค เหรียญแบบนี้เป็นแบบเดียวกับที่พบที่เมืองออกแก้ว ประเทศเวียดนาม ส่วนในประเทศไทยก็มีการพบหลายแห่ง เช่น ที่อำเภอสรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม อำเภอโมรณัม จังหวัดชัยนาท และอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี (ที่นี้มีบันทึกในหนังสือ Court ว่ามีผู้นำมาถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อคราวเสด็จประพาสชลบุรี เมื่อจุลศักราช ๑๒๗๗)

สภาพของแหล่งโบราณคดีโมคลาน

แหล่งโบราณคดีโมคลานเป็นเนินขนาดเตี้ย มีอาณาบริเวณกว้างขวาง ปัจจุบันมีวัดโมคลาน โรงเรียนวัดโมคลาน (ประถม) โรงเรียนโมคลาน

ประชาสรรค์ (มัธยม) บ้านเรือนชาวบ้านตั้งอยู่โดยรอบ จากการสำรวจพบว่า บริเวณแหล่งโบราณคดีแห่งนี้มีร่องรอยทางโบราณคดีที่สำคัญคือ เนินที่ปกคลุมซากโบราณสถานขนาดใหญ่ วัดจากด้านเหนือ-ใต้ ประมาณ ๖๐ เมตร ด้านตะวันออก-ตก ประมาณ ๕๐ เมตร บนเนินและรอบๆ มีต้นไม้ขึ้นปกคลุมหนาแน่น มีทั้งไม้ยืนต้น และไม้ล้มลุก เช่น ไม้ยาง ไม้ประดู่ ไม้มะม่วง ไม้กระทอน มะพร้าว เป็นต้น นอกจากนี้ ทางวัดยังปลูกไม้ดอกหลายชนิด เพื่อทำเป็นสวนป่า

บนเนินโบราณสถานและบริเวณโดยรอบพบหินทรายและหินแกรนิต ซึ่งเป็นชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมวางระเกะระกะอยู่ทั่วไป ชิ้นส่วนดังกล่าวมี ธรณีประตู กรอบประตู เสา หลุมเสา และผนังห้อง ต่อมาเมื่อมีการสร้างวัดโมคลาน มีผู้นำหินที่เป็นชิ้นส่วนเหล่านั้นมาสร้างเป็นเสากุฏิบ้าง วางล้อมต้นไม้บ้าง ประดับในสวนหย่อมบ้าง ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมบางชิ้นมีการสลักลวดลาย (กรอบประตู) ซึ่งลวดลายเหล่านี้มีนักวิชาการบางท่านได้ให้ความเห็นว่า มีลักษณะคล้ายคลึงกับลวดลายที่ปรากฏบนบานประตูโบราณสถานในศิลปะขอมพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘

ถัดจากเนินโบราณสถานไปทางด้านตะวันตกและด้านใต้ซึ่งเป็นชายเนินทั้งสองด้าน มีหินปักเป็นแนวตรงทั้งสองด้านระยะห่างเท่าๆ กัน สันนิษฐานว่า คงจะปักขึ้นในภายหลัง (ปัจจุบันโครงการฯ ได้นำมาเก็บรวบรวมไว้ เพื่อทำการศึกษาวิเคราะห์ สำหรับรายละเอียดการดำเนินงานจะได้กล่าวในบท

ต่อไป)

ทางด้านตะวันออกของเนินโบราณสถาน มีร่องรอยสระน้ำขนาดใหญ่ ๑ สระ ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าทอดยาวขนานไปกับแนวโบราณสถาน ปัจจุบันดินขึ้นเกือบไม่เห็นร่องรอยเดิม

การขุดแต่งโบราณสถานโมคลานปี ๒๕๓๓ และ ๒๕๓๕

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ อันเป็นปีแรกที่หน่วยศิลปากรที่ ๘ นครศรีธรรมราช ทำการขุดแต่งโบราณสถานโมคลานนั้น ได้พบซากโบราณสถานก่อด้วยอิฐ แบ่งออกได้ ๓ ส่วน ตั้งเรียงตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งกำหนดให้แนวฐานโบราณสถานด้านตะวันออกสุดเป็นโบราณสถานหมายเลข ๑ ถัดมาทางทิศตะวันตกเป็นโบราณสถานหมายเลข ๓ โดยอาจอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

๑. โบราณสถานหมายเลข ๑ ลักษณะของผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๒ เมตร ในส่วนด้านกว้าง (ทิศตะวันออก) มีส่วนของฐานยื่นออกประมาณ ๑.๕ เมตร โดยอยู่ห่างจากมุมตะวันออกเฉียงเหนือ ๒.๕ เมตร และห่างจากมุมด้านตะวันออกเฉียงใต้ ๒.๕ เมตร ส่วนที่เหลือที่สูงที่สุดจากฐานประมาณ ๗๐ เซนติเมตร

๒. โบราณสถานหมายเลข ๒ ลักษณะผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส อยู่ห่างจากโบราณสถานหมายเลข ๑ ประมาณ ๗๐ เซนติเมตร ขนาดประมาณ ๑๐ x ๑๐ เมตร ในด้านใต้ของตัวโบราณสถานพบผนังในส่วนชั้นบนก่อขึ้นอีกประมาณ ๗ ชั้น จากฐานส่วนบนในส่วนของมุมฐานตะวันออก-เหนือ และ ใต้-ตะวันออก มีการใช้หินรองรับส่วนของฐานด้วย

๓. โบราณสถานหมายเลข ๓ ไม่สามารถที่จะบอกส่วนของผังได้ เพราะสภาพ ไม่ชัดเจนนัก อยู่ห่างจากโบราณสถานหมายเลข ๒ ประมาณ ๑

เมตร ปรากฏร่องรอยของฐานเสา (หิน) อยู่บนแนวฐาน ส่วนอื่นจะมีแนวอิฐปูที่พื้น แต่ไม่เป็นระเบียบมากนักอยู่หลายจุดทางส่วนเหนือของโบราณสถานหมายเลข ๓ นี้

โบราณวัตถุที่พบในการขุดแต่งโบราณสถานวัดโมคลาน (ปี ๒๕๓๓)

โบราณวัตถุที่พบในการขุดแต่งครั้งนี้สามารถแยกประเภทออกได้ดังนี้ คือ

๑. โบราณวัตถุประเภทชิ้นส่วนประติมากรรม
๒. โบราณวัตถุประเภทสถาปัตยกรรมและชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม
๓. โบราณวัตถุประเภทสิ่งของเครื่องใช้และเศษภาชนะดินเผา

๔. เศษภาชนะดินเผาเคลือบ

๑. โบราณวัตถุประเภทชิ้นส่วนประติมากรรมที่พบในการขุดแต่งครั้งนี้มี ๒ ชิ้น ได้แก่

๑. ชิ้นส่วนหินชนวนสีเขียว ชิ้นส่วนหินแตก (สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นส่วนชิ้นส่วนใดส่วนหนึ่งของประติมากรรม?) ผิวด้านนอกขัดเรียบ มีการตกแต่งหินเป็นร่องขนาด กว้าง ๑๔ เซนติเมตร ยาว ๑๕ เซนติเมตร

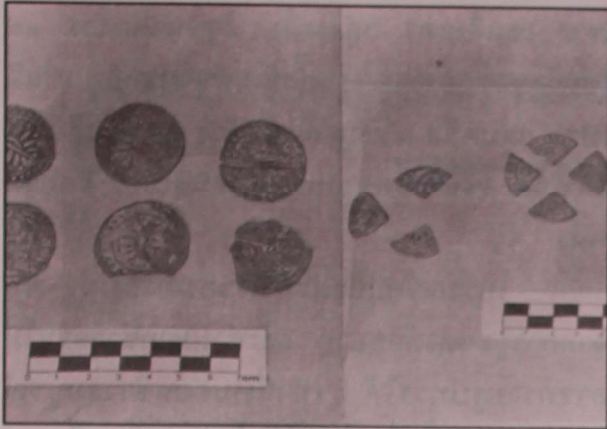
๒. เศษปูนปั้นชิ้นส่วนประติมากรรม ที่พบในการขุดแต่งที่พอจะสันนิษฐานรูปร่างได้มี ๒ ชิ้น คือ

๑. ชิ้นส่วนประติมากรรมส่วนมือ

๒. ชิ้นส่วนประติมากรรมส่วนแขน

ทั้ง ๒ ชิ้น พบในหลุม S / E นอกจากชิ้นส่วนที่สันนิษฐานรูปร่างได้ ก็ยังพบเศษชิ้นส่วนปูนขาวนี้อีก เป็นจำนวนมาก พบในหลุม S / E และ S / E แต่ไม่สามารถสันนิษฐานรูปร่างได้ว่าเป็นส่วนใดของประติมากรรม

๒. โบราณวัตถุประเภทชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม โบราณวัตถุประเภทชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมที่พบสามารถแบ่งได้ตามวัสดุที่ใช้ทำดังนี้คือ:-

๒.๑ ประเภทหินปูน (LIME STONE) ได้แก่ ธรณีประตู่ กรอบประตูมีเดือย แผ่นหินปูน เสาหินปูน ฐานเสาหินแกรนิตเจาะรูตรงกลาง

๒.๒ ประเภทหินทราย (SAND STONE) ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมประเภทหินทรายที่พบในการขุดแต่ง ได้แก่ เสาหิน แท่นหิน

๒.๓ ประเภทอิฐ (BRICK) ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมประเภทอิฐ พบปริมาณอิฐจำนวนมาก โดยเฉพาะอิฐสีเหลี่ยมผืนผ้า (สันนิษฐานได้ว่าโบราณสถานแห่งนี้ใช้อิฐเป็นวัสดุหลักในการก่อสร้างตัวอาคาร) เจาะรูตรงกลาง

นอกจากอิฐสีเหลี่ยมผืนผ้าที่พบในการก่อสร้างตัวอาคารแล้ว ในการขุดแต่งครั้งนี้ยังพบอิฐที่มีการตกแต่งลวดลายเพื่อใช้ประดับอาคารอีกประมาณพอสมควร

๓. โบราณวัตถุประเภทสิ่งของเครื่องใช้และเศษภาชนะดินเผา โบราณวัตถุประเภทสิ่งของเครื่องใช้และเศษภาชนะดินเผา ที่พบในการขุดแต่งบูรณะโบราณสถานวัดโมคลาน สามารถแยกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ ๒ ประเภท คือ

๓.๑ โบราณวัตถุประเภทสิ่งของเครื่องใช้ที่พบในการขุดแต่ง ได้แก่

๑. เศษกระเบื้องดินเผา
๒. รูปปั้นดินเผาชำรุด
๓. ชิ้นส่วนสลุบดินเผา ลักษณะเป็นชิ้น

ส่วนดินเผา ขอบด้านล่างเป็นสันตรงกลาง เป็นรูปวงกลมทรงสูง

๔. พวยภาชนะดินเผา

๓.๒ โบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผา และเศษภาชนะดินเผา ภาชนะดินเผาที่สันนิษฐานรูปร่างได้

๑. หม้อดินเผา สภาพชำรุด ลักษณะภาชนะดินเผา ปากผาน มีขอบปากเป็นสันด้านนอก ลำตัวเป็นผิวเรียบก้นกลม ก้นด้านนอกมีตัวส่วนก้นด้านในพบเศษอาหารไหม้ติดอยู่

๒. ถ้วยดินเผา สภาพชำรุด ลักษณะเป็นภาชนะ

๓. ถ้วยดินเผามีเชิง สภาพชำรุดลักษณะภาชนะดินเผารูปถ้วยมีเชิง

สำหรับการขุดแต่งในปี พ.ศ.๒๕๓๕ โดยมีนายนิติ แสงวัฒน์ นักโบราณคดี ๖ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการฯ ได้พบแนวโบราณสถานเพิ่มเติม ได้แก่ กลุ่มซากโบราณสถานก่ออิฐขนาดกว้างประมาณ ๒ x ๕ เมตร ตามลำดับ กลุ่มซากโบราณสถานที่พบใหม่นี้อยู่ห่างจากโบราณสถานหมายเลข ๓ เดิมไปทางทิศเหนือเป็นระยะทางประมาณ ๔ เมตร ทั้งยังพบแนวกำแพงอิฐซึ่งอยู่ห่างออกไปทางทิศเหนือเป็นแนวยาวที่สุดประมาณ ๘ เมตร แต่ก็ยังคงเป็นแนวให้สังเกตเห็นได้ว่าทั้งหมดเป็นแนวกำแพงเดียวกันยาวตลอดแนวด้านทิศเหนือ

นอกจากนั้นยังพบแนวก่ออิฐตามบริเวณโบราณสถานหมายเลข ๒ และ ๓ เดิมเป็นช่วงๆ ซึ่งทั้งหมดชำรุดพังทลายจนจับเค้าแนวเดิมซึ่งเป็นแนวผังสมบูรณ์ไม่ได้เลย

จากการขุดแต่งได้พบโบราณสถานวัตถุจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจแยกประเภทออกได้ดังนี้ คือ

๑. โบราณวัตถุประเภทชิ้นส่วนประติมากรรม
๒. โบราณวัตถุประเภทชิ้นส่วนทางสถาปัตยกรรม

๓. โบราณวัตถุประเภทสิ่งของเครื่องใช้

๔. เศษภาชนะดินเผา

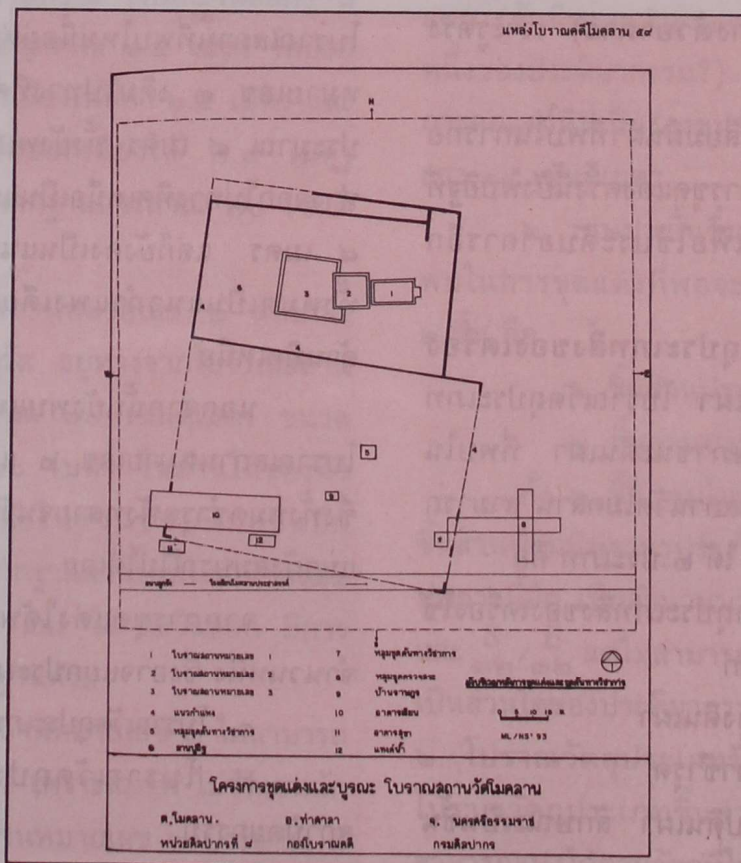
โบราณวัตถุประเภทชิ้นส่วนประติมากรรม นั้น พบเพียง ๓ ชิ้น โดยที่ชิ้นหนึ่งเป็นชิ้นส่วน หินชนวนสีเขียว ซึ่งไม่อาจจะบรรยายละเอียดได้ ส่วน อีก ๒ ส่วน เป็นเศษปูนปั้นส่วนที่เป็นมือและแขน

โบราณวัตถุประเภทชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม พบว่าเป็นชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมที่เป็นหินแกรนิต จำนวน ๗ ชิ้น (มีลักษณะเป็นแผ่นธรณีประตู, เสา, ฐานเสาและกรอบประตู) ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมที่เป็นหินทรายจำนวน ๑๐ ชิ้น (มีลักษณะ เป็นเสาและแท่นหิน) และชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมที่เป็นอิฐ ซึ่งจากการขุดแต่งพบเป็นการตัดหรือถาก ฉียง อิฐที่พบเหล่านั้นพบว่ามีหลายตักแต่งเป็น การตัดหรือถากฉียง อิฐที่พบเหล่านั้นพบว่ามี หลายขนาดจากการสัมผัสตัวอย่างทำการวัดขนาด พบว่ามีกลุ่มใหญ่ๆ ๓ กลุ่มด้วยกัน คือ อิฐขนาด กว้าง ๑๕ เซนติเมตร ยาว ๓๐ เซนติเมตร หนา

๗.๕ เซนติเมตร กลุ่มหนึ่ง, อิฐขนาดกว้าง ๑๕ เซนติเมตร ยาว ๓๒ เซนติเมตร หนา ๑๐ เซนติ เมตร กลุ่มหนึ่ง และอิฐขนาดกว้าง ๑๐ เซนติเมตร ยาว ๒๐ เซนติเมตร หนา ๓ เซนติเมตร อีกกลุ่ม หนึ่ง

โบราณวัตถุประเภทสิ่งของเครื่องใช้ พบ จากการขุดแต่งน้อยมาก และส่วนมากชำรุดจนไม่ อาจทราบรูปทรงได้ เท่าที่พบค่อนข้างสมบูรณ์ ได้แก่ เศษรูปปั้นดินเผารูปสัตว์ ๔ ขา ชิ้นหนึ่งและ เศษดินเผาชิ้นส่วนสณูปขนาดเล็ก

โบราณวัตถุที่พบมากที่สุดจากการขุดแต่ง ครั้งนี้ได้แก่ เศษภาชนะดินเผา เท่าที่พบมีทั้งที่ เป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อหยาบผิวเรียบ เศษ ภาชนะดินเผาเนื้อหยาบ มีลวดลายขูดขีด เศษ ภาชนะดินเผาเคลือบสีน้ำตาล (เป็นชิ้นส่วนของไห ๔ หู) และเศษภาชนะเคลือบแบบจีน ซึ่งเคลือบ เซลาดอน (Celadon) และเคลือบขาว เขียนสีน้ำ เงิน (Blue and White)

การอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา

โครงการนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาดีดราชธานีของราชอาณาจักรไทยที่มีอายุมาร่วมหกร้อยกว่าปี ในอดีตนั้นอยุธยาจัดว่าเป็นศูนย์กลางของการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ตลอด ๔๑๗ ปีที่อยุธยาเป็นราชธานีมานั้น มีพระมหากษัตริย์ปกครองบ้านเมืองถึง ๓๔ พระองค์ รวมเป็น ๖ ราชวงศ์ เจริญสูงสุดถึง ๒ ครั้ง และตกต่ำ ๒ ครั้งเช่นกัน ก่อนที่จะล่มสลายไปในที่สุดอยุธยาจึงมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยและเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลกด้วย

นับตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาถูกพม่าโจมตีเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ นั้น บ้านเมืองได้รับความเสียหายมากบริเวณพระราชวัง วัดวาอารามต่างๆ ถูกปล้นชิงไหมกร้าง และมีการลักลอบขุดโบราณวัตถุ จนกระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โบราณสถานที่รกร้างเหล่านั้นจึงได้รับการปรับปรุงเรื่อยมาและในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ จึงได้มีการจัดทำแผนแม่บทนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาขึ้น

ซึ่งคำว่า “นครประวัติศาสตร์” ในที่นี้จะหมายถึง เมืองหรือบริวารของเมืองที่มีแบบอย่างวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ สภาพของอาคารสถานที่ที่ยังมีประโยชน์ใช้สอยอยู่ในปัจจุบัน ซึ่ง ‘พระนครศรีอยุธยา’ นั้นจัดว่าเป็นเมืองโบราณที่ยังมีหลักฐานแสดงถึงแบบอย่างของวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพของอาคาร สถานที่อยู่จึงสามารถเรียกได้ว่าเป็น “นครประวัติศาสตร์” แห่งหนึ่งได้ต่อมาอยุธยาได้รับพิจารณาจดทะเบียนเป็นมรดกโลกเมื่อ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๔ และเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๗ ทางกรมศิลปากรจึงได้จัดตั้งสำนักงานโครงการนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาขึ้น เพื่อดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

กรมอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาจะมีระยะเวลาในการดำเนินงานประมาณ ๑๐ ปี รัฐบาลจะสนับสนุนงบประมาณจำนวน ๒,๑๓๗ ล้านบาท โดยมีแผนการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบดังนี้

แผนการดำเนินงาน	ผู้รับผิดชอบ
๑. แผนงานโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และการบูรณะโบราณสถาน	๑. กรมศิลปากร
๒. แผนงานพัฒนาและปรับปรุงสาธารณูปโภค และสาธารณูปการหลัก	๒. เทศกาลเมืองพระนครศรีอยุธยา
๓. แผนงานบูรณะและปรับปรุงสภาพแวดล้อม และภูมิทัศน์	๓. กรมศิลปากร

แผนการดำเนินงาน	ผู้รับผิดชอบ
๔. แผนงานพัฒนาและปรับปรุงชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์	๔. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๕. แผนงานพัฒนาสำนักงานและกำลังคนในการบริหารและดำเนินโครงการ	๕. กรมศิลปากร
๖. แผนงานบริการวิชาการและการท่องเที่ยว	๖. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกรมศิลปากร
๗. แผนงานเศรษฐกิจและสังคม (เพิ่มรายได้และอาชีพ หมู่บ้านศิลปหัตถกรรม)	๗. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
๘. แผนการรื้อย้ายโรงงานอุตสาหกรรม และปรับการใช้พื้นที่	๘. กรมศิลปากร

ในเรื่องของงบประมาณจากรัฐบาลนั้น จะได้รับเงินเป็นงวดๆ ซึ่งงวดแรกเป็นเงิน ๓๐ ล้านบาทในปีงบประมาณ ๒๕๓๗ ทางกรมศิลปากร จึงได้จัดตั้งสำนักงานโครงการอนุรักษ์และพัฒนา นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาขึ้น โดยมี นายบรรเวท รุ่งรุจี เป็นผู้อำนวยการ ผลการดำเนินงานจากงบประมาณงวดแรกในปี ๒๕๓๗ มีดังนี้

๑. การบูรณะปฏิสังขรณ์ อนุรักษ และปรับปรุงภูมิทัศน์ของปราสาทนครหลวง
๒. ขุดแต่งโบราณสถานวัดอุโบสถ วัดหลังคาตำ ป้อมเพชร วัดวังไชย วัดมหาสมัน วัดธรรมิกราช วัดวรโพธิ์ (วัดระฆัง) วัดเจ้าพรหมณ์ วัดเจติยใหญ่ วัดภูเขาทอง วัดสังฆา

๓. จัดพิมพ์เอกสารวิชาการเผยแพร่ ๔ เล่ม
 ๔. ซ่อมบำรุงเครื่องจักรกลหนักรองรับการขุดลอกคู คลอง สระน้ำโบราณในเกาะเมือง
 ๕. ปรับปรุงอาคารสำนักงานและบ้านพัก ขณะนี้ทางกรมศิลปากรกำลังดำเนินการปรับปรุงแผนแม่บทโครงการอนุรักษ์และพัฒนา นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา โดยมอบหมายให้บริษัทเอกชนไปดำเนินการเป็นระยะเวลา ๖ เดือน จึงแล้วเสร็จ โดยมี ดร.สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา เป็นหัวหน้า แผนปรับปรุงใหม่นี้จะมีรายละเอียดการพัฒนาด้านต่างๆ คือ การบูรณะโบราณสถาน การปรับปรุงสาธารณูปโภค สาธารณูปการ สภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ การย้ายชุมชนและการสร้างชุมชนใหม่ การส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรม และการเผยแพร่ โดยมีกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานในแต่ละส่วนจนแล้วเสร็จภายใน ๖ ปี นับตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ เป็นต้นไป
- ในปีงบประมาณ ๒๕๓๘ ทางกรมศิลปากร ได้รับงบประมาณงวดที่สองเป็นเงิน ๓๔ ล้านบาท โดยจะมีแผนการดำเนินงานดังนี้

๑. บำรุงรักษาโบราณสถานที่ได้รับการขุดแต่งบูรณะแล้ว
๒. ขุดแต่งโบราณสถานในเกาะเมืองอยุธยา เพิ่มอีกจำนวน ๑๘ แห่ง
๓. บูรณะโบราณสถานที่ขุดแต่งและจัดทำแบบแผนผังรายการบูรณะแล้วจำนวน ๘ แห่ง

๔. ดำเนินการจัดทำแบบ แผนผังรายการโบราณสถานที่ยุติแล้วเพื่อเตรียมการบูรณะรวม ๑๒ แห่ง

๕. ขุดลอกคู คลอง สระน้ำโบราณในบริเวณเกาะเมือง

๖. ปรับปรุงคัมภีร์แผน และจัดแสดงภายในอาคารเป็นตัวอย่างเรือนไทยสมัยอยุธยา

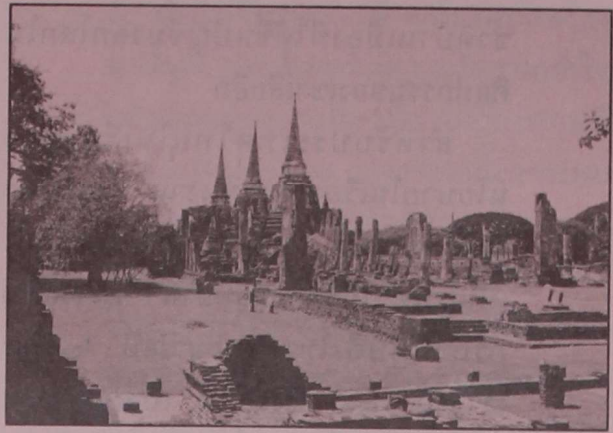
๗. ดำเนินการเผยแพร่โครงการโดย

๗.๑ เตรียมพิธีการเปิดปราสาทนครหลวง ซึ่งได้รับการอนุรักษ์แล้ว

๗.๒ จัดนิทรรศการเคลื่อนที่เพื่อเผยแพร่การดำเนินงานของโครงการ โดยจะเน้นเรื่อง **“นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และวัดที่พระมหากษัตริย์สร้าง”** การจัดนิทรรศการจะใช้ภาพสีขนาดใหญ่จำนวน ๑๓๐ ภาพ ซึ่งได้รับความสนับสนุนในเรื่องของฟิล์มสีและการล้างอัดขยายภาพ จากบริษัทโกดัก ประเทศไทย โดยมีนายไพโรจน์ สีนะวัต ที่ปรึกษาศมาคมสโมสรสยามคัลเลอร์สไลด์ และคณะเป็นผู้บันทึกภาพโบราณสถานในแง่มุมต่างๆ รวม ๙๔ แห่ง จะเริ่มจัดนิทรรศการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อน จากนั้นจึงมาจัดที่กรุงเทพมหานคร และทุกๆ จังหวัดต่อไป

๗.๓ จัดพิมพ์หนังสือ **“วัดที่พระมหากษัตริย์สร้าง”** โดยใช้ภาพที่บันทึกจากการจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ ซึ่งจะจัดพิมพ์ในโอกาสจัดงานเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ในปี ๒๕๓๙

เกี่ยวกับข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๓๗ เป็นต้นมา ที่ว่าอยุธยาจะถูกถอดออกจากมรดกโลกนั้น ทางอธิบดีกรมศิลปากรได้แถลงข่าวต่อสื่อมวลชนเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๓๗ เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า เป็นไปไม่ได้เนื่องจากผลการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกครั้งล่าสุด เมื่อ ๒ - ๙ กรกฎาคม ๒๕๓๗ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ไม่ได้มีการกล่าวหาว่าถึงเรื่องนี้แต่อย่างใดส่วนทางคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติก็เห็นว่า หากเกิดเรื่องขึ้น

ทางคณะกรรมการมรดกโลกน่าจะสอบถามข้อมูลมาทางนี้ก่อน อีกทั้งยังเห็นว่าการดำเนินงานตามโครงการอนุรักษ์และพัฒนาานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาก็ยังไม่ได้ปรากฏสิ่งใดที่เสียหายหรือผิดพลาดไปจากเงื่อนไขของคณะกรรมการมรดกโลก พร้อมกันนี้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติยังได้สนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงและพัฒนาโบราณสถานที่ยื่นทะเบียนเป็นมรดกโลกอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๓๗ จนถึงปัจจุบัน

บทสัมภาษณ์อธิบดีกรมศิลปากร

ถาม : โครงการอนุรักษ์พัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร?

ตอบ : เป็นเรื่องราวที่น่าสนใจเป็นพิเศษในตอนนี้ มีข่าวคราวใน น.ส.พ. หลายฉบับที่บอกว่า UNESCO กำลังจะถอนออกจากบัญชีมรดกโลก ซึ่งก็มีบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่สบายใจได้สอบถามมา ผมเองก็อยากจะอธิบายเรื่องนี้ เพื่อให้หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องและประชาชนโดยทั่วไปที่เป็นเจ้าของมรดกอันสำคัญของเราได้เข้าใจ คือขณะนี้การถอดถอนออกจากบัญชีมรดกโลกนั้น เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เลย ขอเรียนว่าที่ทำอย่างนี้เพราะว่าประเทศไทยขณะนี้ต้องยอมรับว่าได้ดำเนินการเรื่องนี้อย่างดีที่สุด ดีกว่าหลายๆ

ชาติบ้านเมืองที่ได้ขึ้นบัญชีมรดกโลกใน
ศิลปกรรมของเขาเสียอีก

สำหรับประเทศไทยในเรื่องของ
นโยบายในเรื่องของแผนงาน และเรื่อง
ของการปฏิบัติ ผมอยากเรียนว่าเราได้มุ่ง
เน้นบูรณะปฏิสังขรณ์อุทยานฯ แห่งนี้เป็น
กรณีพิเศษซึ่งในงบประมาณปี ๒๕๓๘
เราได้ถึง ๓๔ ล้านบาท เป็นยอดสูงสุด
ของโครงการทั้งหมดที่เราได้อยู่ และถ้าพูด
ถึงในสองปีที่ผ่านมาเราได้งบประมาณ
เพื่อการนี้ถึง ๓๐ ล้านบาท เพราะฉะนั้น
ข่าวคราวที่ออกไปนั้น เป็นเรื่องที่น่าตกใจ
พอสมควร ผมขอยืนยันว่าในการดำเนิน
การไปนั้น จะไม่มีการถอดถอนเราออก
จากบัญชีได้เลย เพราะเราได้ดำเนินการ
ได้ดีที่สุดมีแผนการณีนาคดที่ชัดเจน ทั้ง
ยังได้ตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจขึ้นโดยตรง
 และได้กระจายอำนาจไปเพื่อการปฏิบัติ
งานที่เร่งรัด และสามารถที่จะตัดสินใจได้
อย่างรวดเร็วเกือบจะนอกกระบวนการที่
กระทำการตามปกติด้วยซ้ำ เพราะฉะนั้น
แล้วทั้งในหลักการแผนงานและการปฏิบัติ
ได้มุ่งเน้นเป็นพิเศษอยู่แล้ว ดังนั้นควรจะ
สบายใจได้เลยเกี่ยวกับข่าวคราวสรุปแล้ว
ไม่ถูกถอดถอนแน่นอน ท่านอธิบดีกล่าว
ยืนยันซ้ำ

ถาม : ที่แล้วมากรมศิลปากรจะทำการบูรณะด้วย
ตัวเอง พอมีการจ้างเหมาเกิดขึ้นมีหลาย
ฝ่ายถามว่าการจ้างเหมาจะไปกระทบ
กระเทือนโบราณสถานหรือเปล่าและให้
ผู้จ้างเหมาทำเองมีช่างของกรมศิลปากร
ไปควบคุมด้วยหรือไม่

ตอบ : เป็นคำถามที่สำคัญและเป็นทีวักานษ์
วิจารณ์กันมากมายพอสมควร ซึ่งคงต้อง
ยอมรับความจริงหลายๆ อย่างในบ้านใน

เมืองของเราขณะนี้ว่าศิลปินก็ดี นายช่าง
ก็ดี คนที่มีฝีมือทางด้านศิลปวัฒนธรรม
ทางด้านโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ของ
บ้านเมืองเราที่รับราชการอยู่ขณะนี้นับวัน
ยิ่งจะร่อยหรอลงทุกที โดยเฉพาะระบบ
ราชการยังเป็นอุปสรรคต่อบุคคลที่มีฝีมือ
ที่เป็นถึงศิลปินระดับชาติด้วยซ้ำ

ดังนั้นบ้านเมืองเจริญมาถึงขนาดนี้
เราต้องยอมรับว่าในภาคเอกชนได้มีการ
จัดการหลายอย่าง เช่น การดูแลคน, ค่า
จ้างคน, ในการดำเนินการต่างๆ โดยเฉพาะ
เมื่อคนมีปัญญาในเรื่องเหล่านี้เขา
ทำได้ดีกว่าราชการเยอะ

ในปัจจุบันช่างกิตติศิลป์กิตติสมัยใหม่นี้
อยู่ในมือเอกชนมากจึงทำให้เห็นถึงความ
แตกต่างของบรรยากาศในสมัยก่อนกับ
ปัจจุบันได้อย่างชัดเจน เรื่องของของฝีมือ
ช่างศิลป์จะเป็นสถาปนิก ศิลปการแสดง
กิตติที่เยี่ยมยอดทั้งในสมัยก่อนทำราชการ
อยู่ได้แต่ในปัจจุบันไม่แน่ใจเพราะฉะนั้น
ข้อนี้จึงเป็นข้อจำกัดอันหนึ่ง ดังนั้นการ
จ้างเหมาจึงได้เกิดขึ้นมานานแล้วและ
ประกอบกับการจำกัดบุคลากรของ
รัฐบาลมีแนวโน้มจะไม่ให้เพิ่มขึ้น และ
กรมศิลปากรเองก็รับงานมากมายจึงทำให้
เกิดปัญหาในการดำเนินงานเป็นระยะ
หลังๆ เกิดขึ้นมากมายแต่อย่างไรก็ดี
ขอเรียนให้ทราบว่าจ้างเหมาเกิดขึ้น
บางประเภทเท่านั้น และเราก็สามารถ
ตรวจสอบในรายละเอียดต่างๆ ได้ในกรณี
สำหรับการจ้างเหมา ว่าเป็นไปตามที่เรา
ต้องการหรือไม่ ส่วนงานทางวิชาการที่
ข้าราชการระดับสูงต้องดูแลจริงๆ จะทำ
ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่เคยจ้างเหมาเลย
จริงๆ และทำในเรื่องของโบราณสถาน

หรือเรื่องบางเรื่องที่เราคิดว่าในรายละเอียด เราสามารถตรวจสอบได้ เขาถึงจะมีการ จ้างเหมา ฉะนั้นขอยืนยันว่าไม่ผิดเพี้ยน แน่นนอน

ถาม : ในเรื่องของนโยบายของกรมฯ เน้นทาง ด้านไหนบ้าง

ตอบ : คิดว่าเรื่องสำคัญที่กรมดำเนินการมาโดย ตลอดที่เรามุ่งเน้นถึงการบูรณะโบราณสถาน และขั้นตอนของการขุดแต่งการบูรณะเราได้ทำเสร็จสิ้นแล้ว แต่ในอนาคต การสิ้นสุดของงานเพียงแค่นี้คงจะเป็น ปัญหาไม่จบสิ้น ในโบราณสถาน ในวัดก็

ดี หรือในที่บางแห่งก็ดี ต่อไปคงเป็นเรื่อง สำคัญที่เราจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้บุคคลที่จะมาเกี่ยวข้องให้รับทราบมี ความเป็นเจ้าของ เพราะฉะนั้นการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจมีส่วนเข้ามาร่วม การดำเนินงานของกรมฯ การปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมให้สมบูรณ์แบบมาก ที่สุดต้องให้มีประชาชนสังคมในท้องถิ่นมา มีส่วนร่วมพัวพันรับรู้มีความรู้ความเข้าใจ และมีจิตสำนึกอยู่ด้วย การทำงานนั้นถึง จะบรรลุเป้าหมายและทำให้มีผลสมบูรณ์ที่แจ่มชัดยิ่งขึ้นกว่าที่แล้มาครับ

หนังสือนำเสนอ

นิตยสารศิลปากร ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒

กรสวรรค์ มณีवास

เป็นหนังสือขนาด ๘ หน้ายก กระดาษปกอาร์ต อย่างดี เนื้อในใช้กระดาษปอนด์ นิตยสารศิลปากรเป็นนิตยสารทางวิชาการของกรมศิลปากร ได้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่งานทางด้านศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ตลอดจนการส่งเสริมอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

และเนื่องจากในวันที่ ๓๑ มีนาคม เป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระองค์ จึงนำเสนอพระราชประวัติโดยสังเขปลงในนิตยสารศิลปากรฉบับนี้

เรื่องที่นำเสนออีกเรื่องหนึ่งได้แก่ ผลงานของวิทยาลัยนาฏศิลป์ในสังกัดของกองศิลปศึกษาผลงานเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นจากการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่ และกรมศิลปากรจัดแสดงเฉลิมพระเกียรติในมหามงคลสมัยที่สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา ในเดือนสิงหาคม ๒๕๓๕ ณ โรงละครแห่งชาติ

พุทธปรัชญามหายานก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ควรแก่การศึกษาให้เข้าใจ เพราะศาสนาพุทธมหายานมีอิทธิพลต่องานประวัติศาสตร์และโบราณคดีมิใช่น้อย ว่าประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีพระพุทธศาสนาพุทธมหายานที่รุ่งเรืองมาแล้วในอดีต ซึ่งคนไทยสนใจกันมาก ได้แก่ แนวความคิดเรื่องพระโพธิสัตว์โดยเฉพาะข้อแตกต่างระหว่างมหายานกับเถรวาทแบบของไทยเรา ซึ่งท่านจะศึกษาได้จากเรื่องนี้ นอกจากนี้ เรื่องบัวหรือลายบัวในศิลปไทยก็ให้ความรู้แก่ช่างศิลป์ไทยและผู้อ่านทั่วไป นิตยสารศิลปากรจัดพิมพ์ปีละ ๖ ฉบับ สมัครงบปีละ ๑๘๐ บาท (รวมค่าส่งไปรษณีย์ภายในประเทศไทย) และจำหน่ายปลีกในราคาเล่มละ ๓๐ บาท มีจำหน่ายที่ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร หรือส่งเงินทางธนาคารดีสง่าจ่าย ปณ.หน้าพระลาน โทรสอบถามรายละเอียดได้ที่หมายเลข ๒๒๒๐๕๓๔, ๒๒๔๒๐๕๐

สื่อประชาสัมพันธ์ทางศิลปวัฒนธรรม ที่กรมศิลปากรรับผิดชอบและประสานงาน

รายการ "สังคีตศิลป์" ทุกวันอาทิตย์

เวลา ๒๑.๐๐-๒๑.๓๐ น.

ทางสถานีวิทยุจุฬาฯ

รายการ "เมืองไทยนี้ดี" ทุกวันศุกร์

เวลา ๑๐.๐๐-๑๐.๓๐ น.

ช่วงปิดภาคเรียน

ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา

(เครือข่าย ๒) ความถี่ ๑๔.๖๗ กิโลเฮิร์ตซ์

รายการ "จดหมายเหตุกรุงศรี"

ทุกวัน หลังข่าวภาค ๑๙.๓๐ น.

ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง ๗

รายการ "เราคือคนไทย"

ทุกวันจันทร์, อังคาร เวลา ๐๘.๓๐ น.

ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ๓ อสมท.

รายการ "รอยไทย"

ทุกวันหลังข่าวภาค ๑๙.๓๐ น.

ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี

ช่อง ๕ อสมท.

รายการ "คันทองส่องไทย"

ทุกวันพฤหัสบดี เวลา ๑๕.๓๐-๑๖.๐๐ น.

ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง ๗

นิตยสารศิลปากร

หนังสือเผยแพร่ทางวิชาการของกรมศิลปากร กำหนดออกรายสองเดือน

ราคาจำหน่ายเล่มละ ๓๐ บาท สั่งซื้อได้ที่ ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

กรมศิลปากร กทม. ๑๐๒๐๐

สารกรมศิลปากร

เอกสารประชาสัมพันธ์กรมศิลปากร กำหนดออกเป็นรายเดือน (แจกฟรี)

สำหรับสถาบัน นักศึกษา ห้องสมุด และสื่อมวลชน ติดต่อที่ ฝ่ายเผยแพร่

และประชาสัมพันธ์

ข่าวสารหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารเผยแพร่ข่าวสารของหอสมุดแห่งชาติกำหนดออกเป็นรายสามเดือน

(แจกฟรี) ติดต่อที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี กทม.

พิพิธภัณฑ์สาร

เอกสารเผยแพร่ข้อมูลทางวิชา กิจกรรมของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

และสถาบันในวงการพิพิธภัณฑ์สถาน กำหนดออกเป็นราย ๒ เดือน

(แจกฟรี) ติดต่อที่กองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

“ตีกลองน้ำดังมาตุ้มเต็น ตีบาดยาวๆ ตีครว
เย็นๆ ตีเอ็นบ่าวพี่ชาย” ลายลำเพลินตีกลองน้ำซึ่ง
นิยมเล่นกันโดยทั่วไป ถูกบรรจุเข้าเป็นลายดนตรีใน
การแสดงชุดนี้ และการแสดงจบลงเมื่อนายพราน
จับตัวมโนห์ราได้แล้ว

การฟ้อนชุดมโนห์ราเล่นน้ำนี้ ได้นำท่าฟ้อน
ของเก่าทั้งหมด ที่ใช้อยู่ในท่าฟ้อนของหมอลำเพลิน
หรือลำกกาขาว และการรำสังข์ศิลป์ชัย มาปรับปรุง
ให้สอดคล้องกับการเล่นน้ำของนางมโนห์รา โดย
อาจารย์ฉวีวรรณ ดำเนิน ออกแบบเครื่องแต่งกาย
จัดทำทำนองโดย อาจารย์ทองคำ ไทยกล้า และ
อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ปรับปรุงตกแต่ง
ความกลมกลืนของท่าฟ้อน ลายทำนองเพลงเครื่อง
แต่งกายโดยอาจารย์จิรพล เพชรสม และอยู่ในการ

อำนวยการแสดงโดย นายชวลิต มณีรัตน์ อดีต
ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด โดยจัดออก
เผยแพร่ครั้งแรกในงานแสดงผลงานของนักศึกษา
วิทยาลัย นาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ โดยมี
พณฯ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นผู้ให้ความ
อนุเคราะห์และสนับสนุน และได้แสดงเผยแพร่มาโดย
ตลอด

เครื่องแต่งกาย - นุ่งผ้าถุงลายทางลง สวม
เสื้อแขนสั้นสีเหลืองเดินเส้นสีทอง คาดเข็มขัดทอง
ติดปีกผ้าแก้ว เดินเส้นทองเป็นลายปีก ติดทาง และ
ผมเกล้ามวยสวมมงกุฏ

เครื่องดนตรี - ใช้ดนตรีพื้นเมืองอีสาน ลาย
ลำเพลิน ซึ่งเป็นทำนองการขับร้องอยู่ในหมอลำเรื่อง
แต่เป็นทำนองลำเพลิน

ฟ้อนมโนห์ราเล่นน้ำ

วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

มโนห์ราเล่นน้ำ เป็นการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานชุดหนึ่ง ซึ่งนำเนื้อเรื่องจากวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน เรื่อง ท้าวสีทน หรือพระสุทนต์มโนห์รา ซึ่งโครงเรื่องได้มาจากสุทนต์ชาดก แต่มีความแตกต่างไปจากเดิมบ้างซึ่งวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดได้ประดิษฐ์ชุดฟ้อนชุดนี้ขึ้น อันที่จริงแล้วเรื่อง พระรถเมรี และพระสุทนต์มโนห์รา เป็นนิทานพื้นบ้านที่รู้จักกันโดยทั่วไปในประเทศไทย ที่เรื่องทั้งสองโดดเด่นกว่านิทานพื้นบ้านเรื่องอื่นๆ คงอยู่ที่ผู้แต่ง หรือผู้รวบรวมได้ทำให้เห็นว่าเป็นเรื่องคู่กัน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นเรื่องของการเกิดแต่ละชาติที่ต่อเนื่องกัน เรื่องพระรถเมรีเหมือนจะกระจายอยู่ตามท้องถิ่นในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และภาคอีสานของประเทศไทย ส่วนเรื่องพระสุทนต์มโนห์รา หรือโนห์รา

เป็นการแสดงซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ แต่เรื่องพระสุทนต์มโนห์ราเป็นเรื่องที่มีเค้ามาจากชาดกซึ่งเป็นวรรณกรรมทางพุทธศาสนาจึงแพร่หลายทั่วไปในทุกๆ ภาคของประเทศไทย การฟ้อนชุดมโนห์ราเล่นน้ำจึงจับเอาตอนที่มโนห์ราและพี่ๆ ทั้งหกมาเล่นน้ำที่สระโบกขรณี เมื่อนายพรานป่าผ่านมาพบเห็นกินรีเล่นน้ำอยู่จึงอยากจะทำไปถวายท้าวสีทน การฟ้อนชุดมโนห์ราเล่นน้ำ ใช้ดนตรีพื้นเมืองอีสานประกอบการฟ้อน ซึ่งแตกต่างจากการรำมโนห์ราบูชาญวนของภาคกลาง หรือการรำโนราของภาคใต้ ลักษณะของการฟ้อนชุดนี้จะแสดงให้เห็นกิริยาอาการของเหล่ากินรีที่ลงมาอาบน้ำขัณฑ์ตัว ซึ่งมีท่าฟ้อนอ่อนช้อยสวยงามและเร้าใจไปพร้อมๆ กัน “แอะแอะฟ้อนกางปีกแลหาง ส่วนมโนห์รานางเจิดจลยขึ้นเทิงฟ้า”